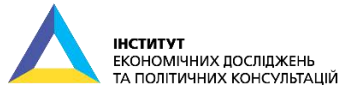

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 10. (02.2023)

Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua

[Facebook ІЕД](#)

[Facebook За чесну та прозору митницю](#)

[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо Вашій увазі **десятий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів — підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування підприємств складається з двох частин – регулярної та спеціальної.

Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BCS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року.

Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст

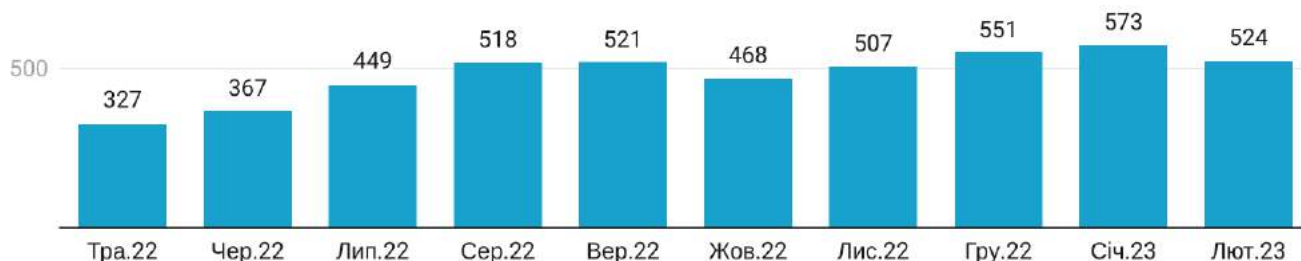
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ	5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ.....	7
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	11
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	11
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ	11
ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ	11
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ	12
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	13
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ.....	13
Піврічні очікування.....	13
Тримісячні очікування.....	15
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ	15
ВИРОБНИЦТВО.....	15
Зміни щодо попереднього місяця	15
Очікування щодо змін виробництва.....	16
ПРОДАЖІ	16
Зміни щодо попереднього місяця	16
Очікувані зміни продажів	17
ЕКСПОРТ	17
Зміни щодо попереднього місяця	17
Очікувані зміни експорту.....	18
ЗАПАСИ СИРОВИНИ.....	18
Зміни щодо попереднього місяця	18
Очікувані зміни запасів сировини.....	19
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	19
Зміни щодо попереднього місяця	19
Очікувані запаси готової продукції	20
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ	20
Зміни щодо попереднього місяця	20
Очікувані зміни нових замовлень	21
Забезпеченість замовленнями наперед	21
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	22
Зміни щодо попереднього місяця	22
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	23

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	24
Зміни щодо попереднього місяця	24
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	24
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	25
Зміни щодо попереднього місяця	25
Очікувані зміни податкової заборгованості	25
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ.....	26
Зміни щодо попереднього місяця	26
Очікувані зміни кількості працівників	26
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ.....	27
Зміни щодо попереднього місяця	27
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках.....	27
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ.....	28
Кваліфіковані працівники	28
Некваліфіковані працівники	29
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ.....	30
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА	30
Проблеми ведення бізнесу під час війни.....	30
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва	32
ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ	34
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	36
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА.....	38
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу	38
ЗМІНИ ЗА РІК ВІЙНИ	39
Що змінилося для підприємств.....	39
Якими були зміни	41
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ	43
ВИБІРКА	43
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах.....	44

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Побудова такої вибірки вимагає часу. Під час десятої хвили опитування отримано відповіді від 524-х респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Серед опитаних переважно промислові підприємства (94%), які розташовані в 22-х із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській, Харківській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23
Мікро	50	64	55	49	53	58	67	59
Малі	128	142	138	133	138	156	161	158
Середні	169	183	191	172	203	214	212	190
Великі	102	129	137	114	113	123	133	117

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більше темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника. Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у

вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування Польовий етап десятої хвилі тривав із 13 лютого до 28 лютого 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в лютому 2023 року із січнем 2023 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (лютий 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 – 3 чи 6 місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

Незважаючи на високий рівень довгострокової невизначеності, очікування підприємств значно покращилися. Оцінки поточної фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища та очікування в піврічній перспективі покращуються три місяці поспіль, а рівень невизначеності в 6-ти і 3-місячній перспективі знижується кілька місяців поспіль. Очікування в тримісячній перспективі щодо виробничих показників істотно покращились. Водночас на ринку праці спостерігається зростання труднощів у пошуку як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників. Перебої з електропостачанням, хоча і залишаються однією з основних проблем, істотно зменшили значення. Експортна активність залишається без істотних змін. Негативний вплив перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням знизився, але ця проблема все ще очолює рейтинг перешкод разом зі зростанням цін. У січні 2023 року перебої з електропостачанням стали меншою проблемою, хоча більшості підприємств доводилося втрачати робочий час через вимкнення. У середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили 15% загального обсягу робочого часу за січень, що демонструє покращення ситуації порівняно з попередніми місяцями (21% у листопаді та 23% у грудні). Оцінки економічної політики держави покращилися.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮКТУРИ

- Тенденція до покращення фінансово-економічної ситуації зберігається вже три місяці поспіль, про що свідчить хоча й поступове, але збільшення значення індексу поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві із -0,14 у січні до -0,11 у лютому 2023 року.
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі істотно покращились, значення відповідного індексу збільшилось більше ніж удвічі, із 0,15 до 0,34.
- Оцінки загальноекономічного середовища все ще є низькими, порівняно з оцінками фінансово-економічної ситуації, але тут також зберігається тенденція до покращення, у лютому порівняно із січнем значення індексу загальноекономічного середовища збільшилось із -0,20 до -0,14.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року також істотно покращились. Індекс очікуваних змін загальноекономічного середовища збільшився майже втричі, із 0,11 до 0,30.
- Дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності також залишаються позитивними. Завдяки одночасному незначному зменшенню відсотка тих, хто планує розширення діяльності, та тих, хто планує звужувати діяльність, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років у лютому в порівнянні із січнем збільшилось незначним чином, із 0,24 до 0,27.
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі продовжує поступово збільшуватись у значенні; водночас, для піврічної та тримісячної перспективи вже чотири місяці поспіль фіксується поступове зменшення значення.

ВИРОБНИЦТВО

- У лютому порівняно із січнем 2023 року ІНДЕКС ЗМІН У ВИРОБНИЦТВІ незначним чином зменшився, із -0,04 до -0,06.
- Водночас, очікування підприємств на наступні три місяці демонструють збільшення показника три місяці поспіль. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБ'ЄГІВ ВИРОБНИЦТВА суттєво збільшилось із 0,33 у січні до 0,47 у лютому 2023 року.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Показники попиту та продажів також дещо погіршилися, темпи скорочення продажів та збільшення кількості нових замовлень уповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН РЕАЛІЗАЦІЇ зменшилось із -0,02 у січні до -0,06 у лютому, а значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ зменшилось із 0,02 до -0,04, змінивши знак на від'ємний.
- Очікування підприємств щодо майбутнього попиту при цьому істотно покращились. Значення як ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ, так й ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшились, відповідно, із 0,32 до 0,47 та з 0,33 до 0,44.

ЗАБОРГОВАНСТІ

- У лютому порівняно із січнем 2023 року не спостерігається значних змін у поточних показниках заборгованостей. Значення дебіторської заборгованості становить -0,24 (було -0,25). Показник податкової заборгованості залишився без змін та становить -0,30. А показник кредиторської заборгованості становить -0,26 (було -0,27).
- У тримісячній перспективі не очікується істотних зрушень щодо показників кредиторської та дебіторської заборгованостей, водночас показник очікувань щодо податкової заборгованості незначним чином погіршився. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ становить -0,28 (було -0,29), ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ становить -0,28 (було -0,30), а показник податкової заборгованості збільшився з -0,28 до -0,24.

ЗАЙНЯТІСТЬ

- Динаміка змін показників зайнятості свідчить про відсутність значних зрушень на ринку праці.
- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах уже кілька місяців залишаються без істотних змін, ІНДЕКС ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ, як і минулого місяця, становить -0,09.
- У наступні три місяці підприємства також не очікують змін, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН не змінився та становить 0,04.
- Тенденція до скорочення працівників у вимушених відпустках поступово прискорюється. Значення відповідного індексу в лютому порівняно із січнем незначним чином збільшилось, із -0,18 до -0,16; у перспективі трьох місяців підприємства очікують подальше прискорення (індекс збільшився з -0,28 до -0,26).
- Фіксується суттєве збільшення труднощів пошуку працівників різної кваліфікації. Значення відповідного індексу для кваліфікованих працівників збільшилось із 0,19 до 0,26, а показник труднощів пошуку некваліфікованих працівників збільшився із 0,06 до 0,14.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У лютому 2023 року підприємства були забезпечені замовленнями в середньому на 3 місяці. Це стільки ж, як і в січні, але більше ніж у листопаді - грудні 2022 року, коли середній термін складав 2 місяці.
- Частка підприємств, забезпечених замовленнями на період до одного місяця, зменшилась із 16% у грудні 2022 року до 8% у лютому 2023 року.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У лютому не зафіксовано активного відновлення виробництва: рівень завантаження виробничих потужностей залишається майже на одному рівні впродовж 4-х місяців поспіль. У сумі на майже повні, повні та вище ніж повні обсяги виробництва в лютому працювали 49% опитаних (47% в листопаді – січні)
- Незважаючи на вимкнення електропостачання та ракетні обстріли, не працюють лише 4% опитаних підприємств (3% у січні), а завантажені менше ніж на 25% потужності лише 4% підприємств (5% у січні).
- Галузі, які забезпечують базові потреби людини, найкраще продовжують долати труднощі війни. Майже на повну та повну потужність працюють 66% підприємств харчової промисловості (найкращий показник галузі за весь час спостереження) та 52% легкої промисловості.
- Мікробізнес залишається більш чутливими до війни, тому обсяги завантаження виробничих потужностей тримаються на низькому рівні. Якщо в січні 25% мікропідприємств працювали майже на повну, повну та більшу потужність порівняно з довоєнними обсягами виробництва, то в лютому працювали 22% підприємств.
- Серед середнього бізнесу майже на повну, повну та більшу потужність у лютому працювали 58% підприємств, що є найвищим показником за всі хвили опитування.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Негативний вплив перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням знизився, але ця проблема все ще очолює рейтинг перешкод разом зі зростанням цін. Ці дві проблеми поділили перше місце в рейтингу перешкод у лютому 2023 року.
- Складнощі з перевезенням сировини помітно підвищились у переліку перешкод та вийшли на третє місце.
- Відсоток опитаних, які вважають, що працювати небезпечно, залишився на рівні січня 2023 року.
- Брак робочої сили продовжує поступово збільшуватись у значенні.

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

- У січні 2023 року перебої з електропостачанням стали меншою проблемою, хоча більшості підприємств доводилося втрачати робочий час через вимкнення. Зокрема, у січні 73% підприємств тимчасово призупиняли роботу через вимкнення електропостачання (82% в листопаді та 89% у грудні).
- У середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили 15% загального обсягу робочого часу за січень, що демонструє покращення ситуації порівняно з попередніми місяцями (21% у листопаді та 23% у грудні).
- Підприємства змогли мінімізувати втрати часу при вимкненнях електропостачання. Зокрема, 14% підприємств працювали весь час за відсутності світла, а 38% - не працювали лише 1 - 10% робочого часу (відповідно 6% та 30% у грудні).
- У січні лише 5% підприємств не працювали більше половини часу (51 - 100%) через вимкнення електропостачання. Це вдвічі менше порівняно з груднем, що також відображає загальне покращення ситуації.
- Мікробізнес залишається менш спроможним боротися з вимкненням електропостачання. Найбільше робочого часу в середньому втратили саме мікропідприємства – 28% у січні (31% у листопаді та 33% у грудні). Водночас ситуація суттєво покращилася для малого, середнього та великого бізнесу, для якого втрати становили відповідно 17%, 11% та 11% у січні (було 27%, 18% та 22% у грудні).
- У січні ситуація значно покращилася в усіх галузях, крім виробництва будівельних матеріалів. Серед виробників будматеріалів середні втрати робочого часу становлять 25% у січні (26% у грудні). Найнижчі втрати у підприємств харчової галузі (12% у січні проти 25% у грудні), легкої промисловості (12% у січні проти 18% у грудні), хімічної промисловості (13% у січні проти 29% у грудні) та поліграфії (13% у січні проти 28% у грудні).

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- 60% опитаних повідомили, що були експортерами на початку 2022 року.
- У лютому 2023 року відновлення експортної діяльності знову дещо сповільнилося: частка підприємств, які припинили експорт після 24 лютого 2022 року та не змогли його відновити, зросла до 14%. Таким чином, позитивні зміни в попередньому місяці могли бути лише короткочасним явищем, тому в цілому експортна активність залишається без істотних змін.
- У лютому темпи зростання експорту залишились без суттєвих змін. Значення індексу змін експорту становить -0,09 (було -0,08). Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, у лютому залишилась майже без змін – 27,1% (була 28,4% у січні), так само майже не змінилася частка підприємств, які збільшували обсяги експорту – 15,2% у лютому (була 16,6%).
- На наступні три місяці підприємці очікують прискорення темпів зростання експорту: значення індексу очікуваних змін експорту збільшилось із 0,24 до 0,33. Зросла частка підприємств, які планують збільшення експорту (із 33,4% у січні до 36,2% у лютому), а також зменшилася частка тих, хто планує скорочення експорту (із 10,9% у січні до 5,8% у лютому).
- Ситуація залишається найбільш складною для мікробізнесу, оскільки станом на лютий 39% мікропідприємств припинили і не змогли відновити експорт (у січні та грудні 47%). Водночас

ситуація суттєво погіршилася для малих підприємств (із 14% до 24%) та менш суттєво для середніх (із 7% до 9%) та великих (із 5% до 8%) підприємств.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У лютому 2023 року частота позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу збільшилась до 24% із 21% у січні, а негативних – зменшилась із 15% до 11%.
- Як і раніше, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику з підтримки бізнесу: такі оцінки поставили 56% опитаних.

ЗМІНИ ЗА РІК ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

- За останній рік – із лютого 2022 року до лютого 2023 року – підприємства в основному змінили підходи до організації праці та обсяги виробництва або надання послуг.
- У 2/3 підприємств змінилася кількість працівників.
- Експортери часто говорять про те, що змінилися їхні закордонні ринки (47%).
- Майже половина підприємств змінила клієнтів та/або постачальників.
- За останній рік підприємства значно вклалися у свою безперебійну роботу (генератори, засоби зв'язку) та безпеку (витрати на переїзд або безпеку співробітників). Їхні балансові показники позитивні, що відображає збільшення цих інвестицій.
- Натомість балансові показники всіх інших змін негативні (більш поширене зменшення). Це обсяги виробництва та замовлень, кількість працівників, інвестиції в розвиток.
- Це ускладнює фінансове становище бізнесу, оскільки витрати зростають при зменшенні прибутків.

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

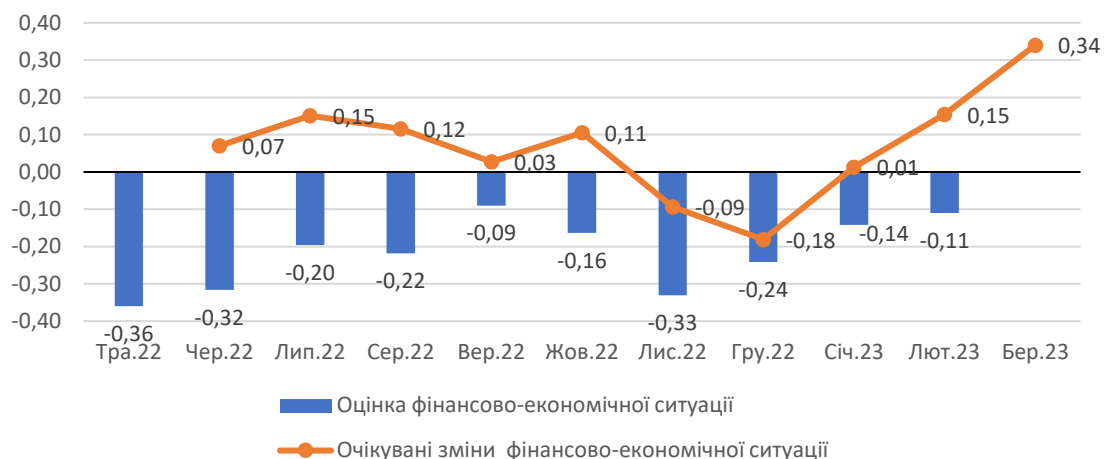
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У лютому 2023 року порівняно із січнем три місяці поспіль спостерігається тенденція до поступового покращення оцінок підприємствами власної фінансово-економічної ситуації. У лютому значення ІНДЕКСУ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ зросло з -0,14 до -0,11. Частка опитаних, що оцінили поточну фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як погану, зменшилась із 26,6% до 22,3%, водночас, незначним чином зменшилась також і частка тих, хто позитивно оцінює ситуацію на підприємстві, із 7,6% до 6,2%. Частка опитаних, які вважають фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, збільшилась із 65,7% до 71,5%.

Очікування на перспективу протягом шести місяців збільшились у значенні більше ніж удвічі, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ збільшилось із 0,15 до 0,34. При цьому частка «песимістів» зменшилась із 14,9% до 8,3%, а частка «оптимістів» збільшилась із 28,6% до 39,9%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 54,5% до 51,8%.

Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві на піврічну перспективу, поступово зменшується вже чотири місяці поспіль та становить 35,5% (була 40,8%).

Рис. 3. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

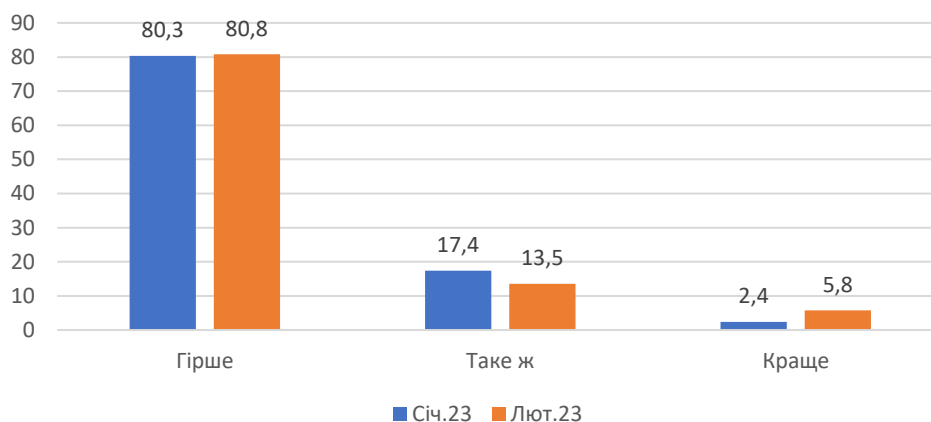
Порівняння фінансово-економічної ситуації на підприємстві з аналогічним періодом минулого року свідчить про незначне покращення ситуації. Значення ІНДЕКСУ оцінки ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ (РІК ДО РОКУ) в лютому порівняно із січнем збільшилось із -0,76 до -0,73. У відсотковому розподілі частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, залишилась майже без змін та становить 80,8% (була 80,3%). Водночас, частка опитаних, у яких ситуація покращилась, збільшилась із 2,4% до 5,8%. При цьому, із 17,4% до 13,5% зменшилась частка тих, хто вважає фінансово-економічну ситуацію такою ж, як і минулого року.

Розмір. Оцінки фінансово-економічної ситуації залежать від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають великі підприємства (-0,62). Показник мікро- та малих підприємств є однаковим та становить -0,77. Найнижчий показник мають середні (-0,81) підприємства.

Регіон. Регіональні відмінності суттєві. У регіональному розподілі найвищий показник має Полтавська область (0,63). Показники всіх інших областей мають від'ємне значення. Найгірші показники мають Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська та Черкаська області (по -1,00 для кожної), а також Запорізька (-0,97), Житомирська, Дніпропетровська (по -0,95) та Харківська (-0,92) області.

Галузь. У галузевому розрізі значення індексу від'ємне для всіх груп. Найвище значення індексу зафіксовано для металообробки (-0,68) та машинобудування (-0,69). Найгірші показники для виробництва будівельних матеріалів та легкої промисловості (по -0,93 для кожної).

Рис. 4. Як Ви оцінюєте фінансово-економічну ситуацію на підприємстві в порівнянні з минулим роком?, %опитаних

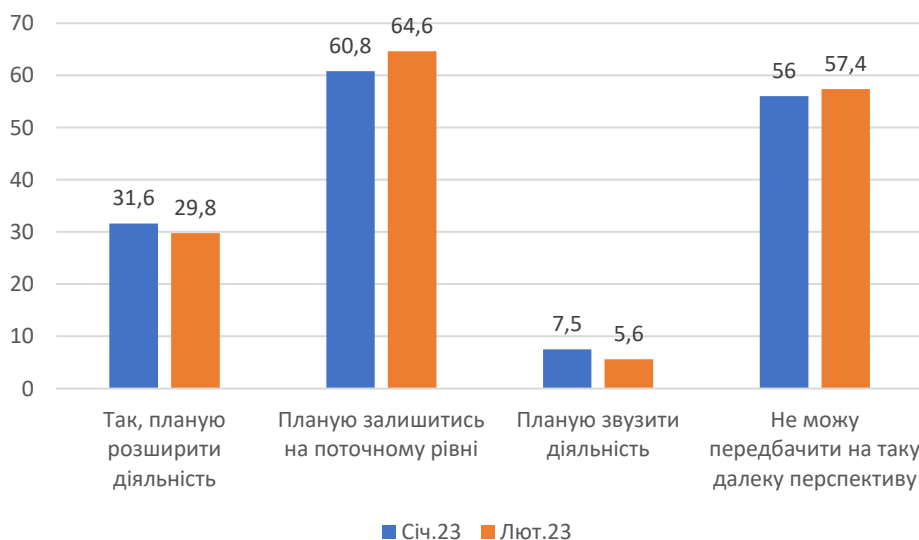

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні пів року все ще залишаються позитивними. Індекс очікуваних змін ділової активності в перспективі двох років збільшився з 0,24 до 0,27. При цьому зменшився як відсоток тих, хто планує розширювати діяльність у наступні два роки, із 31,6% у січні до 29,8% у лютому, так і відсоток тих, хто планує звужити діяльність, у лютому зменшився із 7,5% до 5,6%. Водночас, частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, збільшилась із 60,8% до 64,6%.

Важливо зазначити, що відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, збільшується два місяці поспіль, у лютому він збільшився із 56% до 57,4%.

Рис. 5. Чи плануєте Ви розширити діяльність підприємства протягом наступних двох років, %опитаних

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістично дивляться в майбутнє великі підприємства, чий показник становить 0,48. Показник малих (0,15) та середніх (0,17) є приблизно однаковим. Значення малих підприємств становить 0,27.

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Є група областей із переважанням позитивних очікувань та, навпаки, групи, де є негативні очікування. Найвищі показники очікувань мають Одеська область (1,00), а також Чернігівська (0,92) та Полтавська (0,80) області. Дві області мають показник із від'ємним значенням: Кіровоградська (-0,08) та Житомирська (-0,11).

Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Металообробка, хімічна промисловість та машинобудування мають найвищий показник очікувань (по 0,38 для кожної). Показник для виробництва будівельних матеріалів єдиний із від'ємним значенням (-0,17).

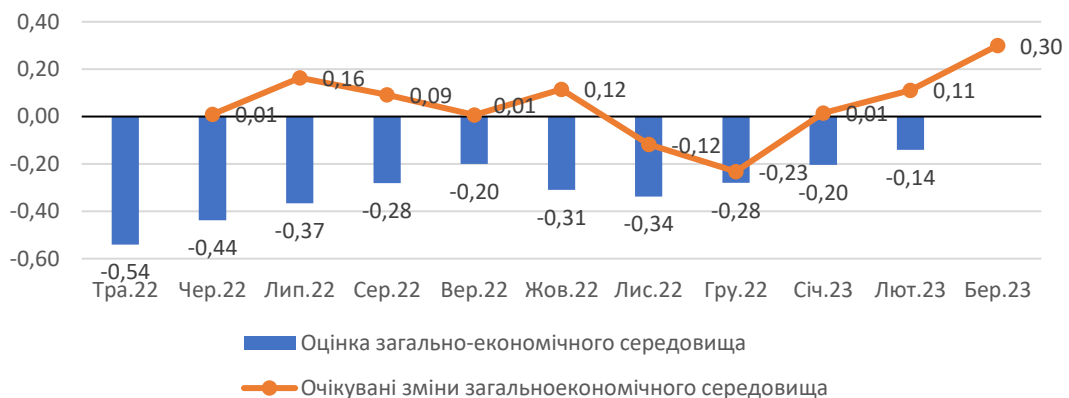
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінка загальноекономічного середовища, як і оцінка фінансово-економічної ситуації, на підприємстві три місяці поспіль покращується. Значення відповідного ІНДЕКСУ зросло в лютому порівняно із січнем із -0,20 до -0,14. Це відбулось через зменшення частки тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане, із 30,0% до 22,7%, водночас частка тих, хто дає позитивні оцінки, залишилась майже без змін та становить 4,8% (була 4,5%). Також збільшилась частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, із 65,5% до 72,5%.

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців також істотно покращились: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось майже втричі, із 0,11 до 0,30. Частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища суттєво збільшилась, із 25,5% до 36,7%, водночас, зменшилась частка «песимістів», із 16,8% до 10,4%. Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище не зміниться, зменшилась із 57,7% до 52,9%.

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, зменшилась із 42,9% до 39,1%.

Рис. 6. Загальноекономічне середовище, індекси

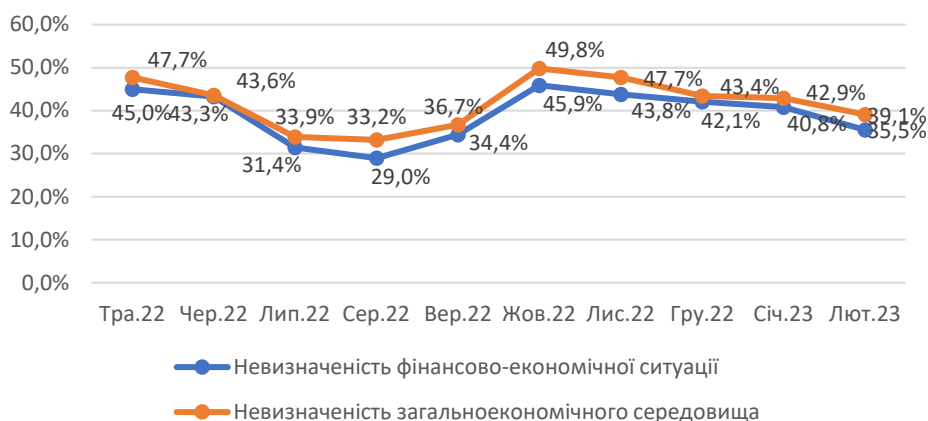

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Піврічні очікування

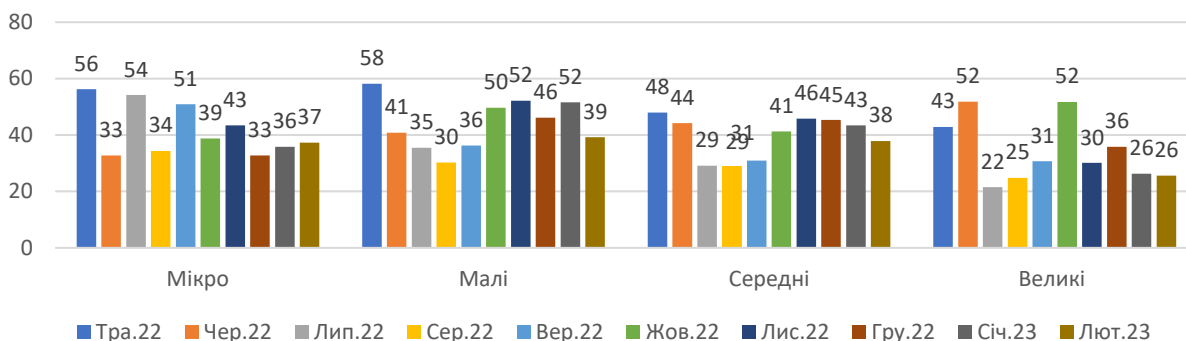
Рівень невизначеності в прогнозах як фінансово-економічної ситуації на підприємстві, так і загальноекономічного середовища чотири місяці поспіль поступово зменшується. Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року, зменшилась із 40,8% до 35,5%, а загальноекономічного середовища в цілому в країні — із 42,9% до 39,1%.

Рис. 7. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, % опитаних

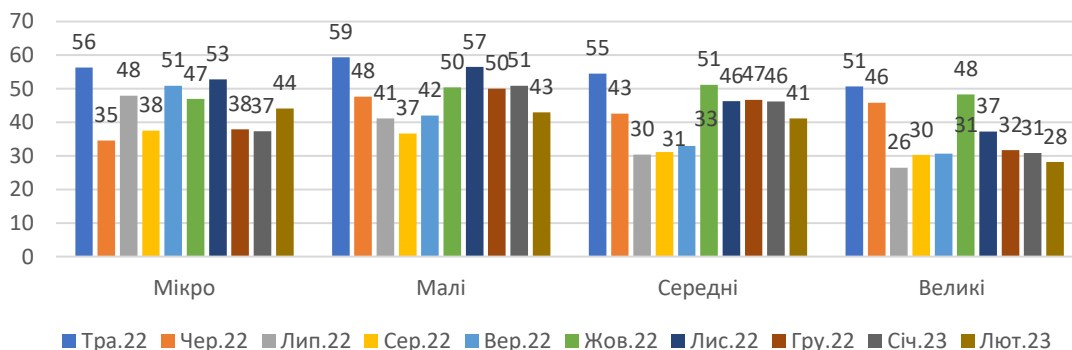
Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. У лютому показник невизначеності для мікропідприємств змінився незначним чином та становить 37% (був 36% у січні). Водночас для великих підприємств показник залишився без змін та становить 26%. При цьому показник середніх підприємств зменшився із 43% до 38%, та досить відчутно зменшився показник невизначеності для малих підприємств (із 52% до 39%).

Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, залежить від розміру підприємства. При цьому показник мікропідприємств єдиний, для якого значення збільшилось (із 37% до 44% у лютому). Рівень невизначеності є найменшим для великих (відсоток зменшився з 31% до 28%) та середніх (відсоток зменшився з 46% до 41%) підприємств; показник для малих підприємств зменшився з 51% до 43%).

Рис. 9. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

У тримісячній перспективі також спостерігається поступове зменшення невизначеності для виробничих показників. Невизначеність збільшилась незначним чином для дебіторської (із 23,7% до 24,4%) та кредиторської (із 23,2% до 23,9%) заборгованостей. Також дещо збільшився показник невизначеності для кількості працівників у вимушених відпустках (із 15% до 17,2%). Найнижчим показник невизначеності залишається для експорту, проте відсоток зменшився з 8,4% до 7,8%.

Рис. 10. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

	Тра.22	Чер.22	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23
Дебіторська заборгованість	27.8	15.8	11.4	16.6	14.4	25.9	37.5	35	23.7	24.4
Кредиторська заборгованість	26.6	15	11.4	16.2	14.2	25.9	36.9	35.4	23.2	23.9
Податкова заборгованість	0	13.6	12.7	14.5	12.5	24.6	35.7	33	22.9	21.8
Кількість працівників у вимушених відпустках	21.1	9.8	10	13.7	11.1	17.7	14	15	15	17.2
Кількість працівників	14.7	7.6	10.7	15.6	12.9	17.5	15.4	14.3	14	13.4
Запаси готової продукції	25.7	11.4	10.2	13.5	12.7	23.1	13.8	13.6	13.4	11.3
Запаси сировини та матеріалів	21.4	10.6	10.9	14.1	12.7	16	14.4	13.8	12.4	11.3
Нові замовлення	19.3	9.3	11.1	15.3	14	17.3	14.8	12.9	12.1	11.3
Виробництво	16.5	10.1	8.2	14.3	11.7	17.1	14.6	12.9	12.1	11.5
Продаж	17.4	9.3	9.4	15.1	12.1	17.3	14.2	12.7	11.3	11.5
Експорт	19.4	13.9	6.2	13.9	12.9	15.2	11.8	11.2	8.4	7.8

Created with Datawrapper

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

У лютому порівняно із січнем показники виробництва дещо погіршились, про що свідчить незначне зменшення значення індексу. Індекс змін виробництва зменшився із -0,04 до -0,06. Це відбулось через незначне зменшення частки підприємств, на яких виробництво зменшувалось, із 28,0% до 27,2%, та одночасно більш істотного зменшення частки тих підприємств, що збільшували обсяги виробництва, із 19,8% до 16,8%. Водночас, частка тих виробництв, на яких змін не відбувалось, незначним чином збільшилась із 52,2% до 56,1%.

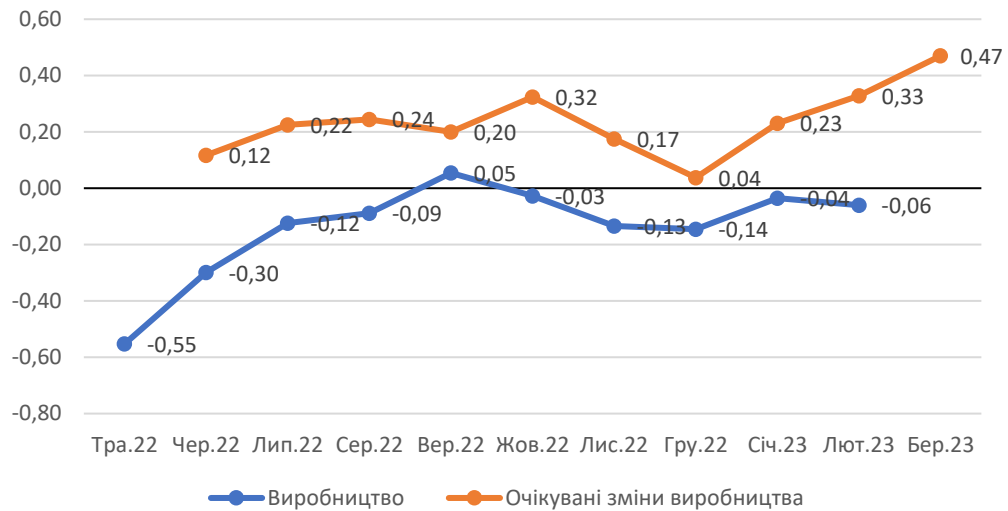
Розмір. Зафіксовано суттєву різницю між підприємствами різних розмірів. Серед підприємств різних розмірів найкраще почувалися великі підприємства (0,03), індекс для яких є найвищим та єдиним додатним. Значення індексу для середніх підприємств становить -0,04, а для малих - 0,19. Найгірші показники мають мікропідприємства, їхній індекс становить -0,34.

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення 0,94, а найменше — -0,64). Найкращі результати мали підприємства Полтавської (0,94), Івано-Франківської (0,20) та Вінницької (0,16) областей. Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Харківської (-0,64), Сумської (-0,580 та Кіровоградської (-0,37) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в галузях машинобудування та поліграфічної промисловості, їхній показник дорівнює нулю. Показники інших галузей є від'ємними, проте найнижчим є значення деревообробної промисловості (-0,38) та виробництва будівельних матеріалів (-0,25).

Рис. 11. Індекс змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Показник виробничих планів підприємств на наступні три місяці зростає вже три місяці поспіль. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,33 до 0,47. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, у лютому збільшилась із 39,4% до 49,1%, водночас частка тих, хто планує зменшення виробництва, зменшилась із 8,9% до 5,0%. Частка тих, хто не очікує змін, зменшилась із 51,7% до 45,9%.

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найвищим є показник великих (0,50) та середніх (0,49) підприємств. Показник малих підприємств становить 0,42. Найнижчі очікування щодо обсягів виробництва мають мікропідприємства, індекс яких становить 0,17.

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська та Львівська (по 1,00 для кожної) області, а також Тернопільська область та м. Київ (по 0,95). Найнижчі показники очікувань у Харківській області, її показник єдиний від'ємний та становить -0,55, а також у Дніпропетровській області, показник якої дорівнює нулю.

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники для поліграфічної (0,55) та харчової (0,53) промисловості. Найнижчі показники мають виробництво будівельних матеріалів (0,23) та хімічна промисловість (0,29).

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У січні темпи скорочення продажів дещо прискорились. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ зменшився з -0,02 до -0,06. Це відбулось через те, що частка підприємств, які зменшували продажі, залишилась майже без змін та становить 27,0% (була 27,3%), та водночас, зменшилась частка тих підприємств, на яких обсяги продажів збільшувались, із 20,5% до 16,5%. Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, у лютому збільшилась із 52,2% до 56,5%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ великих підприємств є найвищим та єдиним додатним (0,03). Показник середніх підприємств становить -0,06, а малих - -0,18. Найнижче значення індексу мають мікропідприємства - -0,32.

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської (0,94), Івано-Франківської (0,20) та Львівської (0,12) областей. Найнижчий показник у Сумській (-0,68), Харківській (-0,50) та Хмельницької (-0,32) областей.

Галузь. Найвищий ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ із додатним значенням мають машинобудування (0,03) та поліграфічна (0,00) промисловість. Найнижчим є значення для деревообробної промисловості (-0,38).

Очікувані зміни продажів

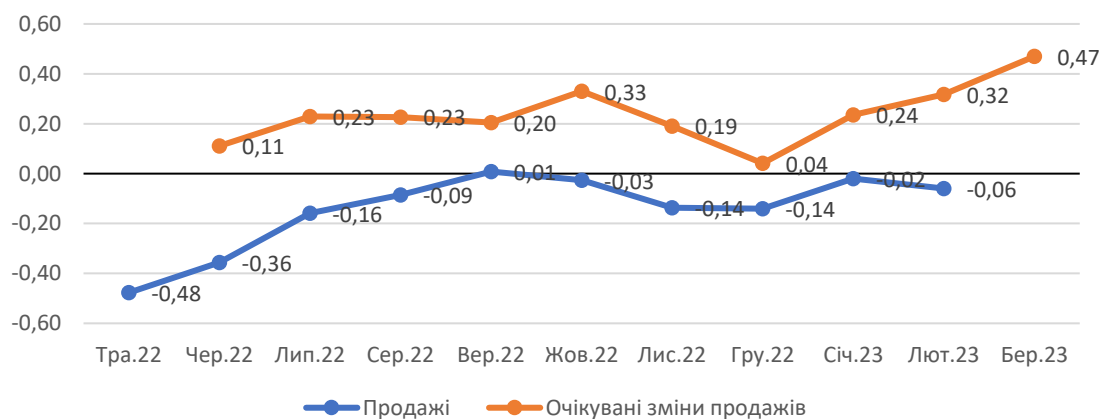
Очікування щодо обсягів продажів, як і виробничі очікування, збільшуються вже три місяці поспіль. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ПРОДАЖІВ збільшився з 0,32 до 0,47. Із 39,6% до 49,2% збільшилась частка опитаних, які планують збільшення обсягів продажів у наступні три місяці, тоді як із 10,7% до 5,4% скоротилася частка тих, хто очікує їх зменшення. Разом із тим, відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, зменшився з 49,7% до 45,4%.

Розмір. Показники очікувань для великих (0,50), середніх (0,47) та малих (0,43) підприємств є приблизно однаковими. Показник середніх (0,32) та малих (0,29) підприємств є приблизно однаковим. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить 0,15.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській та Львівській (по 1,00 для кожної) областях, а також у Тернопільській області та м. Києві (по 0,95). Натомість показники Харківської (-0,42) та Сумської (-0,13) областей є найнижчими та єдині мають від'ємне значення. Показник Дніпропетровської області дорівнює нулю.

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають поліграфічна (0,55) та харчова (0,54) промисловості, а також машинобудування (0,45). Показник очікувань для хімічної промисловості, металообробки та виробництва будівельних матеріалів є найнижчим (по 0,29 для кожної галузі).

Рис. 12. Індекс змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

У лютому темпи зростання експорту залишилися без суттєвих змін. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ становить -0,09 (було -0,08). Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, у лютому порівняно із січнем залишилась майже без змін та становить 27,1% (було 28,4%), так само як і частка підприємств, які збільшували обсяги експорту, вона становить 15,2% (була 16,6%). При цьому, частка тих підприємств, на яких обсяги експорту не змінились, збільшилась із 55,0% до 57,7%.

Розмір. Найвищим та приблизно однаковим значенням ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є для великих (-0,08) та середніх (-0,07) підприємств. Показник малих підприємств становить -0,16. Найнижчим є показник для мікропідприємств - -0,50.

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Полтавської (0,44), Тернопільської (0,43) та Львівської (0,40) областей. Найнижчим значення є для Сумської (-1,00), Харківської (-0,70) та Чернівецької (-0,40) областей.

Галузь. У галузевому розподілі ІНДЕКС ЗМІН ЕКСПОРТУ металообробки, машинобудування, легкої та поліграфічної промисловості дорівнює нулю. Показники всіх інших галузей мають від'ємне значення, проте найнижчими є значення для деревообробної промисловості (-0,27).

Очікувані зміни експорту

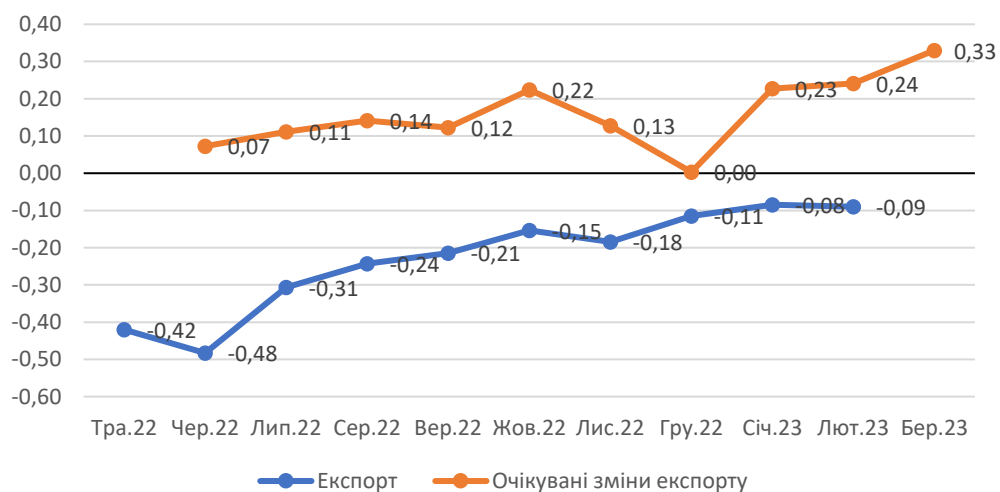
На наступні три місяці підприємці очікують прискорення темпів зростання експорту. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ істотно збільшилось, із 0,24 до 0,33. Частка тих, хто планує збільшення експорту, збільшилась із 33,4% до 36,2%, водночас, зменшилась частка тих, хто планує його зменшувати, із 10,9% до 5,8%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, збільшилась із 55,6% до 58,0%.

Розмір. Найкращі очікування щодо експорту мають великі (0,40) та середні (0,34) підприємства. Показник малих підприємств становить 0,21. Найнижчий показник очікувань щодо змін експорту мають мікропідприємства, їхній індекс єдиний від'ємний та становить -0,05.

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Тернопільської (1,00) та Івано-Франківської (0,91) областей, а також для Полтавської (0,75) та Одеської (0,69) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу Сумської (-1,00) та Харківської (-0,45) областей, тільки ці області мають від'ємне значення.

Галузь. Найвище значення індексу очікуваних змін експорту мають металообробка (0,57), машинобудування (0,41) та харчова (0,35) промисловість.

Рис. 13. Індекс змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини прискорились, про що свідчить зменшення значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ з -0,10 до -0,14. Частка респондентів, що повідомили про збільшення запасів сировини за минулий місяць, зменшилась із 16,0% до 12,1%. Водночас, частка опитаних, що вказали на її скорочення, зменшилась менш істотно, із 28,4% до 27,5%. Із 55,6% до 60,4% збільшилась частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось.

Розмір. Індекс змін ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є найвищим та приблизно однаковим для середніх (-0,11) та великих (-0,13) підприємств. Показник малих підприємств становить -0,18. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить -0,26.

Регіон. Найвищі показники мають Полтавська (0,88), Івано-Франківська (0,20) та Львівська (0,18) області. Показники м. Києва та Харківської області (по -0,67) мають найнижче значення.

Галузь. У галузевому розподілі найвище значення показника мають легка (-0,10) та харчова (-0,14) промисловості. Найнижче значення зафіксовано для машинобудування та деревообробної промисловості (по -0,26 для кожної галузі), а також для машинобудування (-0,25).

Очікувані зміни запасів сировини

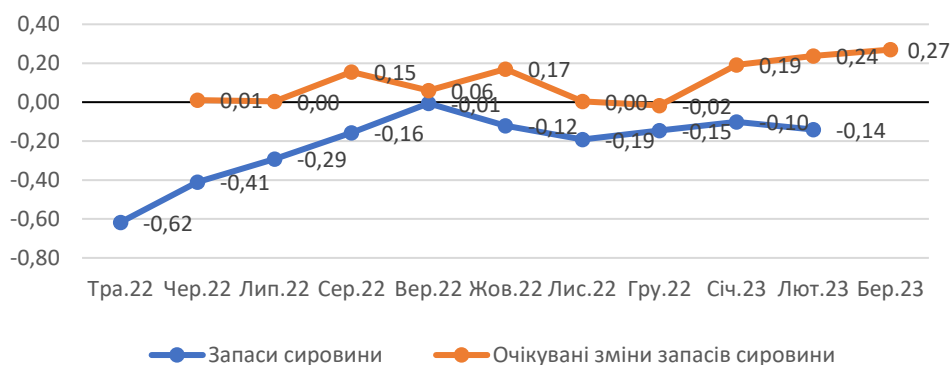
На наступні три місяці опитані підприємці очікують на збільшення показника: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ істотно збільшився із 0,24 до 0,27, що як і минулого разу стало найвищим показником за весь період дослідження. Кількість респондентів, які очікують збільшення запасів сировини, залишилась майже без змін та становить 34,4% (було 34,3%), тоді як частка тих, хто вважає, що запаси сировини зменшуватимуться, зменшилась із 12,3% до 9,6%. Із 53,3% до 55,9% збільшилась частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є приблизно однаковим для великих (0,32) та середніх (0,27) підприємств, а також нижчим і приблизно однаковим для малих (0,18) та мікропідприємств (0,15).

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Тернопільської (0,95) області, а також для Полтавської та Львівської (по 0,94 для кожної) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,57), а також для Харківської (-0,37), Вінницької (-0,33) та Сумської (-0,22) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини мають харчова промисловість (0,39), металообробка (0,36) та поліграфічна (0,20) промисловість. Від'ємні показники очікувань мають виробництво будівельних матеріалів (-0,14) та машинобудування (-0,06).

Рис. 14. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів готової продукції прискорились. Значення відповідного індексу в лютому порівняно із січнем збільшилось із -0,40 до -0,34. У відсотковому розподілі частка респондентів, що повідомили про зменшення запасів готової продукції, зменшилась із 44,9% до 38,0%, водночас, частка тих респондентів, у яких запаси збільшились, залишилась без змін та становить 4,3%. Частка респондентів, які зовсім не відчули змін, збільшилась із 50,9% до 57,7%.

Розмір. Залежно від розміру підприємства змінюється й значення індексу, воно є найвищим для мікропідприємств та становить -0,26. Показник малих підприємств становить -0,38, а показник середніх (-0,33) та великих (-0,34) підприємств є приблизно однаковим.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Серед підприємств Київської, Сумської та Полтавської областей значення дорівнює нулю, що є найвищим показником. Показники всіх інших областей мають

від'ємне значення, але найнижчими є індекси Івано-Франківської (-1,00), Львівської (-0,94) та Тернопільської (-0,84) областей.

Галузь. У галузевому розподілі показник деревообробної промисловості дорівнює нулю. Показники інших галузей мають від'ємне значення та найнижчим є показник поліграфічної (-0,62) та харчової (-0,43) промисловості.

Очікувані запаси готової продукції

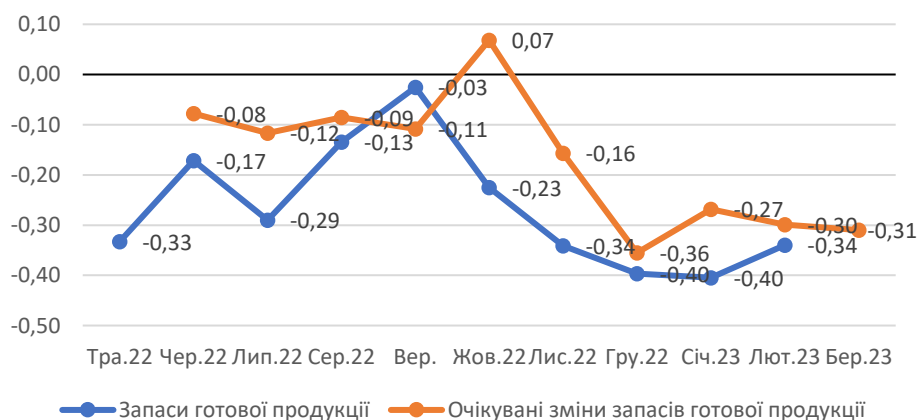
У майбутньому підприємці не очікують істотних змін. Індекс очікуваних змін запасів готової продукції становить -0,31 (був -0,30). Із 34,3% до 37,2% збільшилась частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці зменшуватимуться, а частка тих, хто очікує їх збільшення, зросла з 3,8% до 4,4%. Відсоток же тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшився з 61,9% до 58,5%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Показник є приблизно однаковим для малих (-0,40), середніх (-0,36) та мікропідприємств (-0,32). Для великих підприємств значення індексу становить -0,21.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань є для Київської (0,23) та Чернігівської (0,15) областей. Показник Полтавської, Дніпропетровської та Вінницької областей дорівнює нулю. Показник очікувань для всіх інших областей має від'ємне значення, проте для Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Значення індексу є найвищим для виробництва будівельних матеріалів (-0,05), металообробки (-0,14) та деревообробної промисловості (-0,16). Показники поліграфічної (-0,62) та харчової (-0,41) промисловості є найнижчими.

Рис. 15. Індекси змін запасів готової продукції

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

Динаміка нових замовлень погіршилась після покращення два місяці поспіль. Індекс змін нових замовлень у лютому порівняно із січнем зменшився з 0,02 до -0,04, змінивши знак на від'ємний. Це відбулось через зменшення частки тих, у кого збільшилась кількість нових замовлень, із 19,0% до 17,7%, та одночасного збільшення частки тих, хто повідомив про скорочення кількості нових замовлень із 21,2% до 24,5%. Із 59,8% до 57,8% зменшилась частка тих, хто не відчув змін.

Розмір. Значення індексу є найвищим та єдиним додатним для великих підприємств (0,03). Показник середніх підприємств становить (-0,03), а показник малих (-0,10). Показник мікропідприємств є найнижчим та становить -0,31.

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,87), Івано-Франківській (0,20) та Львівській (0,18) областях, у той час як у Сумській (-0,42), Кіровоградській (-0,41) та Хмельницькій (-0,39) областях нові замовлення найбільше скоротились.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для хімічної (0,10), а також для легкої та поліграфічної (нуль для кожної) промисловості. Найнижчі показники мають деревообробна промисловість (-0,50), металообробка (-0,21) та виробництво будівельних матеріалів (-0,18).

Очікувані зміни нових замовлень

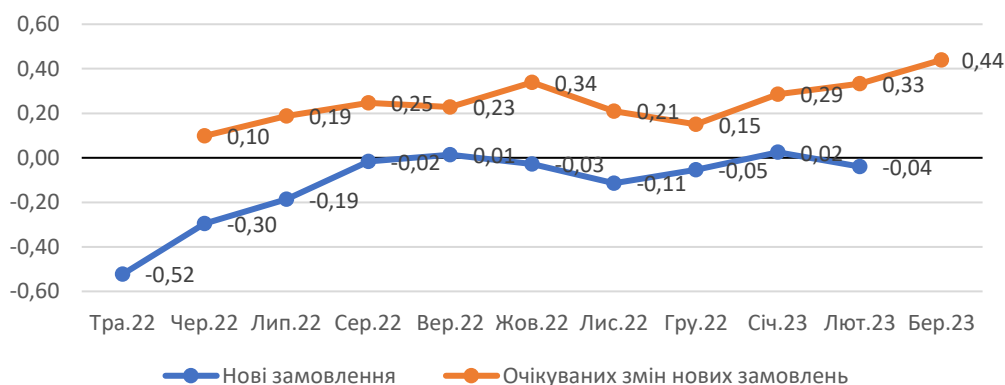
Очікується прискорення темпів зростання нових замовлень у наступні три місяці. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшується третій місяць поспіль та становить 0,44 (було 0,33). Із 39,6% до 47,8% збільшилась частка тих, хто очікує на збільшення нових замовлень. Водночас, частка респондентів, які вважають, що кількість замовлень зменшиться, знизилась із 9,4% до 5,6%. Із 51,0% до 46,5% зменшилась частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці.

Розмір. Показник очікувань є найвищим для великих підприємств та становить 0,50. Для середніх (0,44) та малих (0,42) підприємств показник є приблизно однаковим. Показник очікувань мікропідприємств є найнижчим та становить 0,17.

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Львівській (1,00), Тернопільській (0,95), Івано-Франківській (0,90), а також у Полтавській та Рівненській (по 0,87 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показник Сумської (-0,25) області є найнижчим та єдиний має від'ємне значення.

Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають поліграфічна (0,55), харчова (0,46) та легка (0,41) промисловості. Показники виробництва будівельних матеріалів (0,25), а також деревообробної та хімічної (по 0,29) промисловості є найнижчими.

Рис. 16. Індекси змін нових замовлень

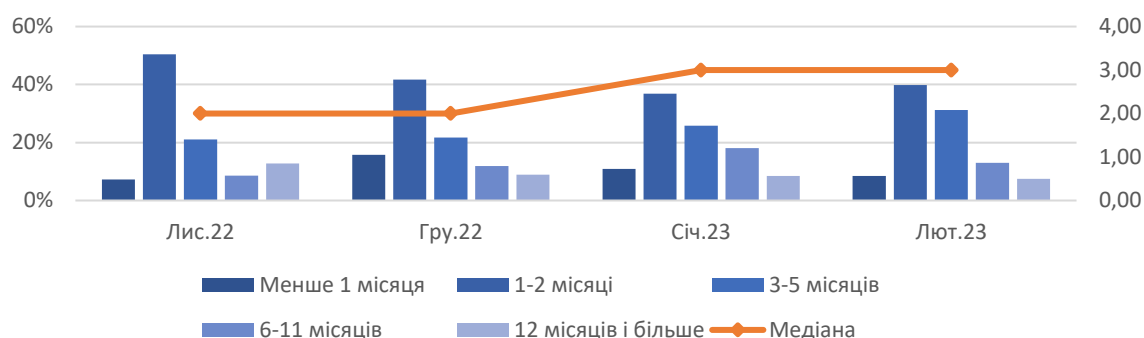
Забезпеченість замовленнями наперед

У лютому 2023 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств склав три місяці (медіанне значення). Це стільки ж, як і в січні 2023 року, але більше ніж у листопаді - грудні 2022 року, коли середній термін забезпеченості замовленнями складав 2 місяці.

Спостерігаються позитивні зміни щодо стабільності замовлень: частка підприємств, забезпечених замовленнями на період до одного місяця, зменшилась із 16% у грудні 2022 року до 8% у лютому 2023 року. Крім цього, у лютому порівняно із січнем дещо зросли частки бізнесу, забезпеченого замовленнями на період 1 - 2 місяців (до 40% з 37% у січні) та 3 - 5 місяців (до 31% з 26% у січні). Проте скоротилась частка підприємств, які мають замовлення на період від 6-ти до 11-ти місяців (із 18% у січні до 13% у лютому).

7% підприємств мають нові замовлення на рік і більше. Ця частка зменшилася з 13% у листопаді 2022 року. 8% підприємств серед усієї вибірки не дали відповіді на це запитання. Ця частка включає підприємства, які не працюють.

Рис. 17. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Період, на який підприємства забезпечені замовленнями, зростає зі збільшенням їхнього розміру. Мікропідприємства забезпечені замовленнями на найкоротший період – лише на місяць у середньому (медіанне значення). Серед них найбільша частка тих, які мають замовлення лише до двох місяців включно – 70%. Для малих підприємств середній термін забезпечення замовленнями в лютому 2023 року зростає до двох місяців, а для середніх та великих – до трьох. 34% великих підприємств забезпечені замовленнями на пів року і довше.

Галузь. У лютому 2023 року найдовший середній термін нових замовлень було зафіксовано в галузі машинобудування: у середньому на 3,5 місяця (медіанне значення)¹. Тут 33% підприємств забезпечені замовленнями на період від пів року і більше, що більше ніж в інших галузях промисловості.

Найкоротший середній термін нових замовлень у галузі виробництва будівельних матеріалів та в деревообробній промисловості. Для обох цих галузей він склав 1,5 місяця. Зокрема, жодне з опитаних у лютому підприємств галузі виробництва будівельних матеріалів не мало замовлень на період від 6-ти місяців і більше.

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються досить вагомі відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Київської області, у якій він склав 12 місяців (медіанне значення). Порівняно високими термінами забезпечення замовленнями відзначаються і Волинська та Полтавська області (у середньому на 5 місяців).

З іншого боку, підприємства Харківської області в середньому забезпечені замовленнями менше ніж на один місяць. Це найменше серед усіх регіонів, охоплених нашим опитуванням. Коротким середнім терміном замовлень у лютому був зафіксований також у Дніпропетровській, Чернівецькій і Чернігівській областях та у м. Києві (1 місяць).

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості залишився без істотних змін після чотиримісячного поступового зменшення. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в лютому становить -0,24 (було -0,25). Частка тих, хто повідомив про зменшення заборгованості, зменшилась із 38,1% до 36,8%, а частка тих, у кого

¹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Крім цього, відповіді респондентів у Миколаївській області не включені до порівняння за областями, тому що в цій області кількість респондентів недостатня для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

заборгованість зменшилась, залишилась без істотних змін та становить 10,7% (було 11,2%). При цьому, із 50,7% до 52,5% збільшилась частка тих, для кого нічого не змінилося за минулий місяць.

Розмір. Найгіршою ситуація з дебіторською заборгованістю є для великих (-0,15) підприємств. Показник мікро- (-0,22) та середніх (-0,26) підприємств є приблизно однаковим. Найкращим є значення для малих підприємств, яке становить -0,36.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано в м. Києві (0,52), Закарпатській (0,10) та Вінницькій (0,08) областях. Найнижчим є показник для Івано-Франківської, Тернопільської та Львівської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. При галузевому розподілі найвище додатне значення мають деревообробна промисловість (0,09) та машинобудування (0,06). Найнижчими є показники харчової (-0,38) промисловості, а також металообробки та поліграфічної (по -0,36 для кожної) промисловості.

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

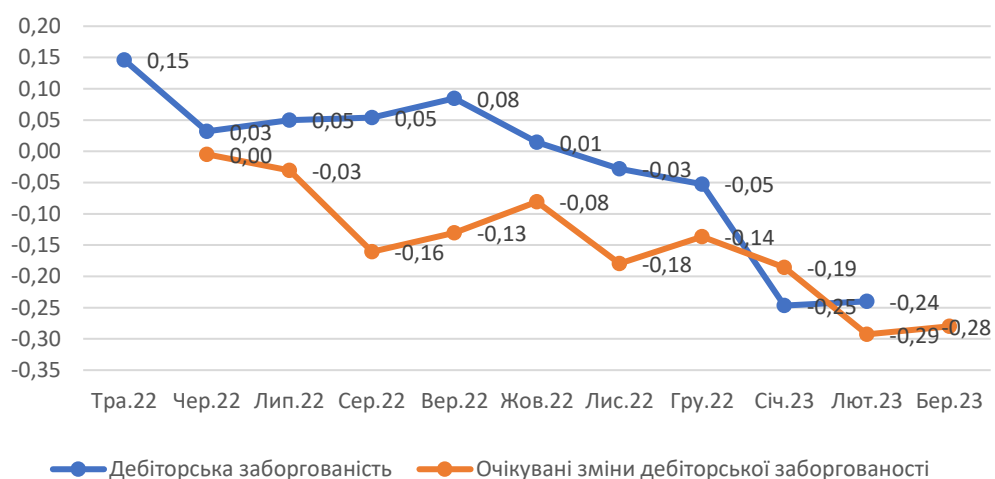
У перспективі трьох місяців підприємці також не очікують істотних змін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ становить -0,28 (був -0,29). Незначним чином зменшились як частка опитаних, що очікують на збільшення цього показника (із 5,8% до 4,2%), так і частка тих, хто очікує на його зменшення (із 35,8% до 34,6%). Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшилась із 58,4% до 61,2%.

Розмір. При розподілі за розміром найвищий показник очікувань мають великі підприємства (-0,17). Показник середніх (-0,32) та мікропідприємств (-0,28) є приблизно однаковим, а показник малих підприємств є найнижчим - -0,40.

Регіон. У регіональному розподілі найбільше значення мають показники м. Києва (0,33). Показники Закарпатської, Вінницької, Черкаської, Запорізької, Полтавської, Чернігівської та Хмельницької областей дорівнюють нулю. Показники інших областей мають від'ємне значення, але найнижчими є показники Сумської, Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим є показник очікувань зі збільшення дебіторської заборгованості для машинобудування (0,17). Значення для поліграфічної промисловості (-0,36), а також для легкої та харчової (по -0,35 для кожної) промисловості є найнижчим.

Рис. 18. Індекси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У лютому, показник кредиторської заборгованості, як і дебіторської, залишився без істотних змін. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить -0,27 (був -0,26). Частка опитаних, що повідомили про збільшення заборгованості, незначним чином зменшилась, із 9,1% до 7,8%. Частка тих, для кого кредиторська заборгованість зменшилась, залишилась майже без змін та становить 36,6% (була 36,8%) Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць становить 55,6% (була 54,1).

Розмір. Показник великих (-0,21) та мікропідприємств (-0,22) є приблизно однаковим. Показник середніх підприємств становить -0,29. Найнижчим є показник кредиторської заборгованості для малих підприємств, він становить -0,37.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою у Волинській області (0,20) та м. Києві (0,19), а найкращою ситуація є у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській (по -1,00 для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник деревообробної промисловості, який дорівнює нулю. Усі інші показники мають від'ємне значення, але найнижчим є значення для харчової промисловості (-0,40) та металообробки (-0,39).

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

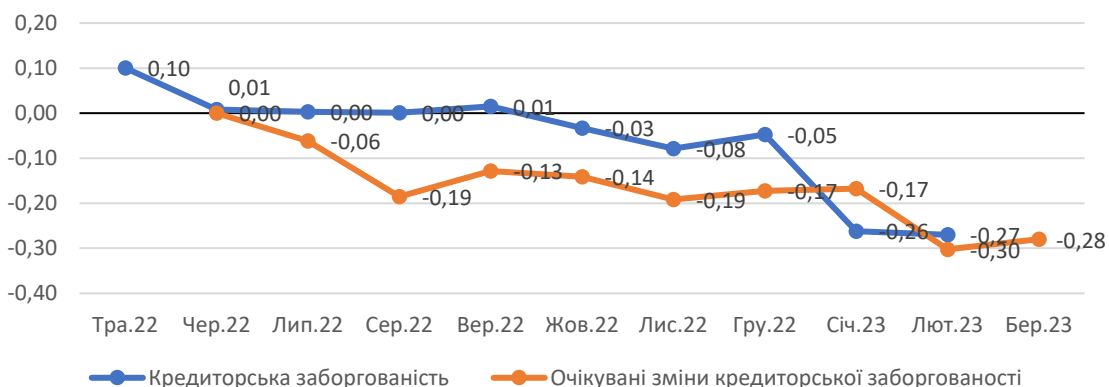
На наступні три місяці підприємці також не очікують істотних зрушень. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить -0,28 (був -0,30). Незначним чином зменшились як частка тих, хто очікує на зменшення кредиторської заборгованості (із 34,3% до 33,1%), так і частка тих, хто очікує збільшення кредиторської заборгованості (із 3,3% до 2,4%). Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, збільшилась із 62,4% до 64,5%.

Розмір. Показник очікуваної кредиторської заборгованості є вищим та приблизно однаковим для великих (-0,18) і мікропідприємств (-0,17). Показник середніх підприємств становить -0,32, а найнижчим та найкращим є показник малих підприємств (-0,43).

Регіон. Показник очікувань за кредиторською заборгованістю є додатним та єдиним вищим нуля для м. Києва (0,19), Показник очікувань для Закарпатської, Черкаської, Запорізької, Чернігівської, Полтавської та Вінницької областей дорівнює нулю. Найнижчими є показники Сумської, Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Серед галузей найвищими є показники машинобудування (-0,14) та деревообробної (-0,19) промисловості. Найнижче значення мають легка (-0,39), харчова (-0,37) та поліграфічна (-0,36) промисловості.

Рис. 19. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення податкової заборгованості залишились без змін. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ в лютому, як і у січні, становить -0,30. Частка підприємств, що повідомили про зменшення податкової заборгованості за минулий місяць, становить 33,0% (була 32,3%), а частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, становить 0,03% (була 1,0%). Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, не змінилась та становить 66,7%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є вищими для великих (-0,19) підприємств. Показник мікропідприємств становить (-0,25), а для середніх підприємств - -0,35. Найнижчим значення є для малих підприємств (-0,44).

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Показники Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Волинської, Закарпатської, Запорізької та Житомирської областей дорівнюють нулю. Показники інших областей мають від'ємне значення, та найнижчими є показники Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей (по -1,00 для кожної), а також Сумської (-0,93) області.

Галузь. Найвище значення має показник податкової заборгованості деревообробної промисловості (-0,06). Значення поліграфічної (-0,62) та харчової (-0,42)- промисловості є найнижчим.

Очікувані зміни податкової заборгованості

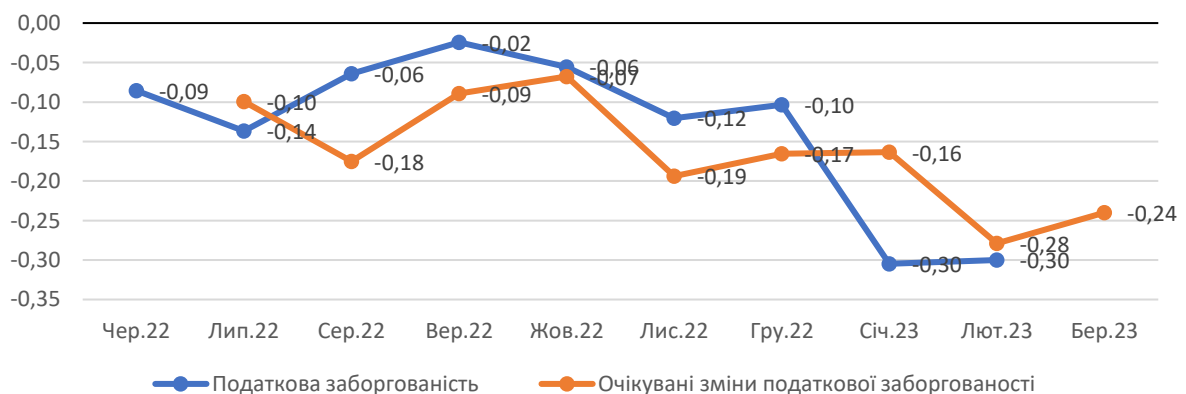
На наступні три місяці підприємці очікують незначного збільшення податкової заборгованості. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ збільшився з -0,28 до -0,24. Із 29,7% до 27,7% зменшилась частка тих, хто прогнозує зменшення податкової заборгованості, водночас, частка тих, хто очікує на її збільшення, залишилась майже без змін та становить 1% (була 0,8%). Із 69,5% до 71,3% збільшилась частка тих, хто не очікує змін.

Розмір. Показники очікувань щодо податкової заборгованості є кращими та приблизно однаковими для мікро- (-0,28), середніх (-0,31) та малих (-0,44) підприємств. Водночас, показник великих підприємств є значно вищим та становить -0,09.

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань для Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Волинської, Закарпатської, Запорізької, Житомирської, Вінницької, Дніпропетровської областей та м. Києва дорівнює нулю. Показник Сумської, Івано-Франківської та Тернопільської областей є найнижчим (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для металообробки, він дорівнює нулю. Показники інших галузей мають від'ємне значення, але найнижчим є показник для поліграфічної (-0,62) та харчової (-0,42) промисловості.

Рис. 20. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення зайнятості вже кілька місяців залишаються без істотних змін. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ у лютому, як і в січні, становить -0,09. Частка опитаних респондентів, що повідомили про зменшення кількості співробітників, задіяних в усіх операціях підприємства, залишилась майже без змін та становить 11,9% (було 11,3%). Як і частка тих, хто вказав на їх збільшення, яка становить 1,4%, як і в січні. Частка тих, для кого нічого не змінилось, становить 86,7% (було 87,3%).

Розмір. Показник є вищим та приблизно однаковим для великих (-0,05), середніх (-0,09) та малих (-0,11) підприємств. Для мікропідприємств значення показника є найнижчим (-0,25).

Регіон. У регіональному розподілі найвищими єдиними вищими за нуль є показники Київської (0,12) та Чернігівської (0,06) областей. Найнижче значення мають Сумська (-0,42), Харківська (-0,45) області.

Галузь. Показник поліграфічної промисловості є найвищим та дорівнює нулю. Найнижче значення мають показники виробництва будівельних матеріалів (-0,19) та деревообробна (-0,23) промисловість.

Очікувані зміни кількості працівників

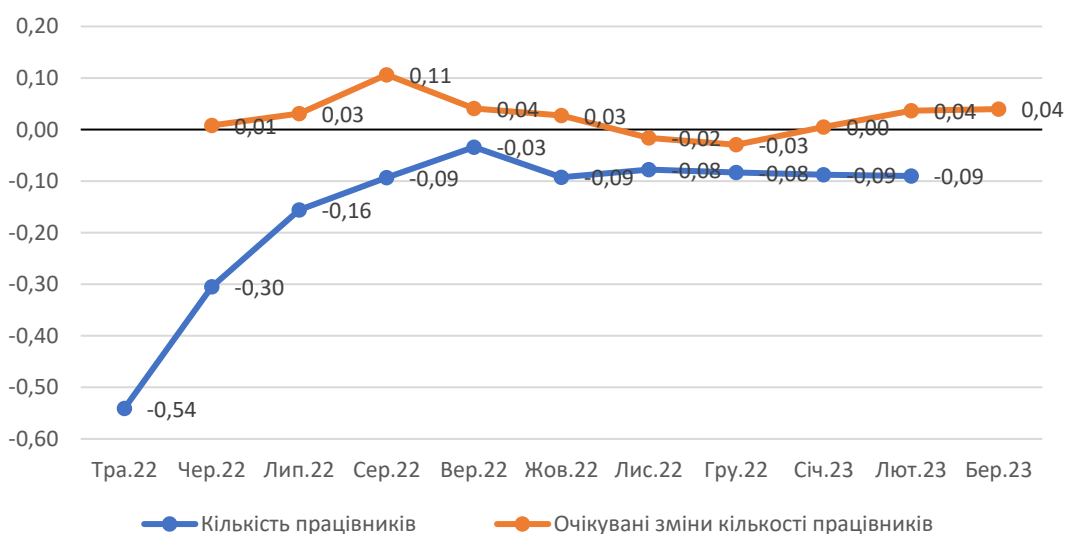
У майбутні три місяці підприємці не очікують змін показника: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ, як і минулого місяця, становить 0,04. У відсотковому розподілі зміни є незначними. Частка опитаних, які вважають, що кількість працівників на підприємстві зростає, становить 6,4% (була 5,7%), а частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, становить 4,2% (була 3,3%). Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшилась із 91,0% до 89,4%.

Розмір. При цьому, показник великих (0,14) підприємств є найвищим. Показник середніх (0,00) та малих (-0,01) підприємств є приблизно однаковим. Значення мікропідприємств є найнижчим та становить -0,08.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань зафіксовано для Київської (0,24), а також для Одеської (0,15) та Запорізької (0,14) областей. Найнижчим він є для Чернівецької (-0,15) та Сумської (-0,27) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для металообробки (0,25) та харчової (0,03) промисловості. Найнижчі показники мають виробництво будівельних матеріалів та хімічна (по -0,09 для кожної) промисловість.

Рис. 21. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

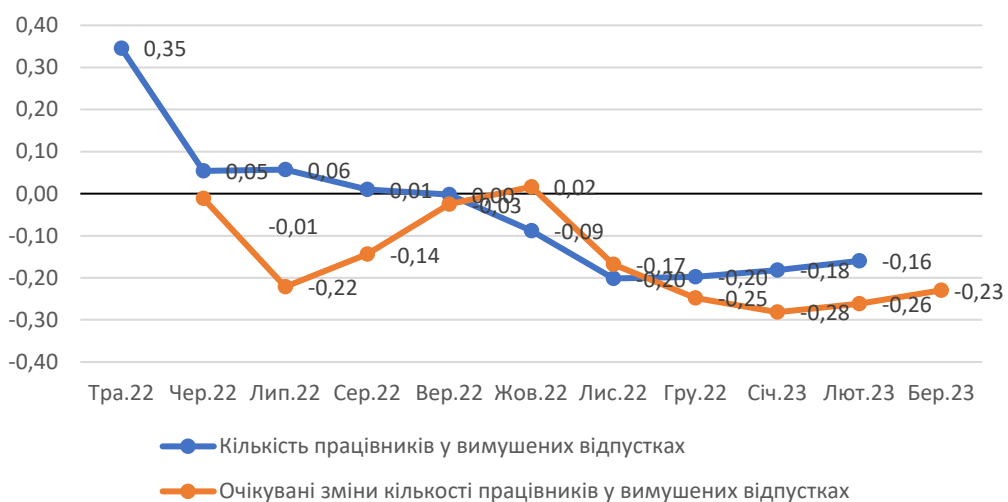
Підприємства дещо прискорили темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках, про що свідчить незначне поступове збільшення показника. Індекс змін кількості працівників у вимушених відпустках у лютому порівняно із січнем збільшився незначним чином, із -0,18 до -0,16. Частка представників бізнесу, які повідомили про зростання кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, дещо зменшилась, із 7,8% до 6,7%, тоді як частка тих, хто вказав на їх зменшення, знизилась із 25,3% до 22,8%. Частка тих, для кого за минулий місяць ситуація не змінилась, збільшилась із 67,6% до 70,5%

Розмір. Найвищим та єдиним додатним є показник мікропідприємств, який становить 0,09, а значення індексу великих підприємств становить -0,08. Показник малих підприємств становить -0,17, а для середніх значення є найнижчим - -0,26.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Хмельницької (0,57) та Сумської (0,53) областей, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях (по -1,00 для кожної області).

Галузь. У галузевому розподілі гірші показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках мають металообробка (0,21), виробництво будівельних матеріалів (0,10) та машинобудування (0,09). Показники для поліграфічної (-0,50) та харчової (-0,33) промисловості є найнижчими.

Рис. 22. Індeksi змін кількості працівників у вимушених відпустках

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці також очікують на незначне збільшення показника. Індекс очікуваних змін кількості працівників у вимушених відпустках дещо збільшився, із -0,26 до -0,23, хоча показник тих, хто планує в подальшому зменшувати кількість таких працівників, усе ще залишається високим. Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, залишилась майже без змін та становить 2,9% (було 2,3%). Водночас, частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, зменшилась із 28,3% до 26,4%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, незначним чином збільшилась, із 69,4% до 70,7%.

Розмір. Мікропідприємства найменше очікують зростання кількості працівників у вимушених відпустках, їхній індекс має єдине додатне значення та становить 0,08. Показник великих підприємств становить -0,15,

а для середніх підприємств показник становить $-0,28$. Найнижчим значення показника є для малих підприємств ($-0,32$).

Регіон. Показники Сумської (90,45) та Полтавської (0,06) областей мають найвище значення індексу, тоді як показники Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по $-1,00$ для кожної) областей є найнижчими.

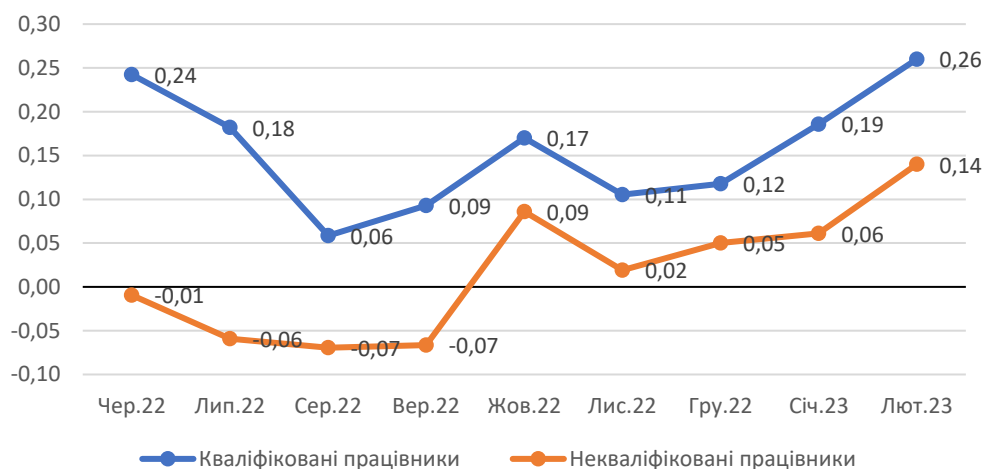
Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для металообробки та деревообробної (нуль для кожної) промисловості. Показники інших галузей мають від'ємне значення, а найнижчим є показник харчової ($-0,36$) та поліграфічної ($-0,44$) промисловості.

КВАЛІФІКОВАНИ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНИ ПРАЦІВНИКИ

У лютому істотно збільшились труднощі в пошуку як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшується два місяці поспіль, а в лютому збільшилось із $0,19$ до $0,26$, що є найвищим показником за весь період дослідження. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось із $0,06$ до $0,14$.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, збільшилась із $20,9\%$ до $27,0\%$. Водночас, збільшилась і частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників (із $11,2\%$ до $18,8\%$). Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників, залишився майже без змін та становить $2,2\%$ (був $2,0\%$); так само як і частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, яка становить $6,8\%$ (була $5,9\%$). При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, зменшилась із $77,1\%$ до $70,7\%$, а для некваліфікованих працівників відсоток зменшився із $82,9\%$ до $74,4\%$.

Рис. 23. Індеси змін кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства значення індексу є нижчим та приблизно однаковим для мікро ($0,19$) та середніх ($0,20$) підприємств, а для малих ($0,28$) та великих ($0,30$) підприємств показник є дещо вищим.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні відмінності на ринку праці. Легше шукати кваліфікованих працівників в Івано-Франківській ($-0,05$), Одеській ($-0,15$) а також Чернігівській ($-1,00$) областях, у яких показники мають від'ємне значення. Найважче шукати кваліфікованих працівників у Дніпропетровській та Житомирській (по $1,00$ для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників мають хімічна та поліграфічна промисловості (по $-0,18$ для кожної). Важче шукати кваліфікованих працівників для машинобудування та виробництва будівельних матеріалів (по $0,39$), а також для металообробки ($0,38$).

Некваліфіковані працівники

Розмір. Найлегше шукати некваліфікованих працівників для мікро- (0,06), малих (0,08) та середніх (0,10) підприємств, тоді як показник великих підприємств (0,21) є значно вищим.

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників у Сумській (-0,05), Рівненській (-0,32), Чернівецькій (-0,05), та Одеській (-0,04) областях. Найбільші складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у Житомирській (1,00), Дніпропетровській (0,90) та Полтавській (0,75) областях.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для металообробки (0,35) та виробництва будівельних матеріалів (0,23), найнижчим значення є для хімічної та поліграфічної промисловості, показник яких дорівнює нулю.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

У лютому 2023 року перше місце в рейтингу перешкод для опитаного бізнесу поділили проблеми **перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням та зростання цін на сировину та матеріали**. На кожну з цих проблем вказали по 68% опитаних підприємств.

При цьому вплив перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням зменшився порівняно з попередніми місяцями, а важливість проблеми зростання цін залишилася на стабільно високому рівні. Зокрема, із листопада 2022 року до січня 2023 року на перебої з електроенергією та іншими комунікаціями вказували 78% - 80% опитаних підприємств. Це був період, коли енергетична інфраструктура України зазнавала значних пошкоджень через масовані ракетні атаки росії. Водночас відсоток підприємств, які говорили про зростання цін за цей же період, знаходився на рівні 68% - 71%, що не змінилося і в лютому 2023 року.

Складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України стали ще більш актуальною проблемою для опитаного бізнесу. Вона вийшла на третє місце в рейтингу перешкод для бізнесу. У лютому на цю проблему поскаржилися більше половини опитаних підприємств, тоді як у січні відповідна частка опитаних складала 39%.

Четверте місце в рейтингу перешкод зайняла проблема безпеки праці. 40% підприємств у лютому сказали, що **працювати небезпечно**. Цей рівень не змінився порівняно з попереднім місяцем, але є нижчим ніж у листопаді та грудні 2022 року, коли про небезпеку для своєї роботи повідомляли 46% - 47% підприємств.

Розрив ланцюжків постачання замикає п'ятірку основних проблем для опитаного бізнесу в лютому 2023 року. Протягом двох попередніх місяців – грудня 2022 року та січня 2023 року – частка бізнесу, який вказує на цю проблему, складала 35% - 37%. Вона залишилася на такому ж рівні і в лютому (37%).

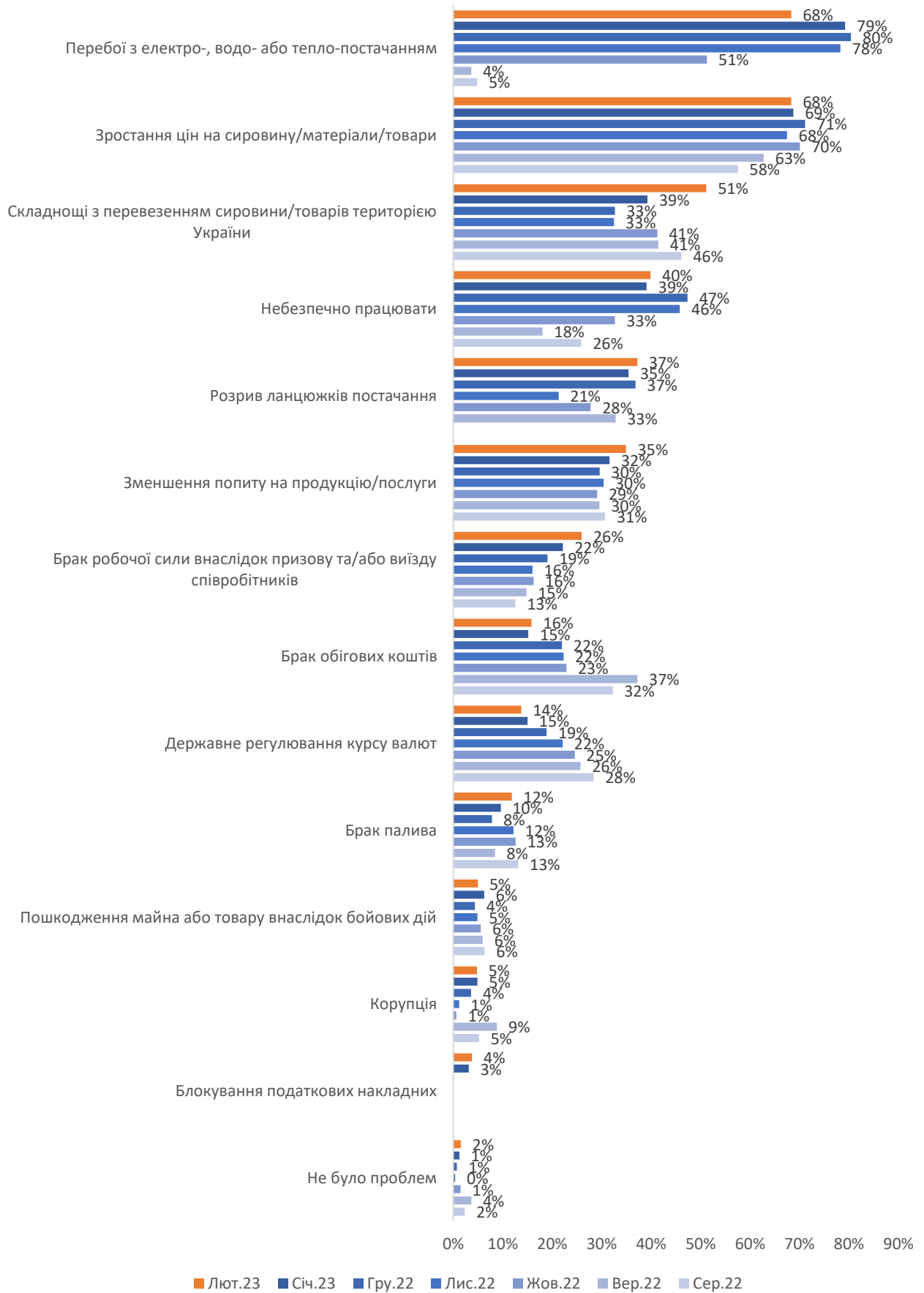
Значення проблеми **зменшення попиту на продукцію або послуги** зростало невеликими темпами протягом останніх чотирьох місяців. У лютому 2023 року на цю проблему вказали 35% підприємств, через що вона зайняла шосте місце в рейтингу перешкод.

Брак робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників у лютому був актуальний для 26% опитаного бізнесу. Частка підприємств, що зіштовхуються з цією проблемою, також поступово зростала останнім часом. Для порівняння, у серпні - листопаді 2022 року про неї говорили помітно рідше: 13% - 16% підприємств. У лютому ця проблема вийшла на сьоме місце в списку перешкод для бізнесу.

16% підприємств сказали, що зіштовхувались із **браком обігових коштів**, а 14% – із проблемою **державного регулювання курсу валют**. Ці проблеми зайняли восьме та дев'яте місце в рейтингу перешкод. Частота повідомлень про ці проблеми не змінилася порівняно із січнем 2023 року.

На решту проблем – **брак палива, пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, корупцію та блокування податкових накладних** – вказали до 12% підприємств. Ще 3% респондентів додали власні варіанти перешкод, серед яких згадують про брак сировини, окуповані заводи й зупинки роботи через повітряні тривоги. Крім цього, 2% підприємств, опитаних у лютому 2023 року, сказали, що не зіштовхнулися з жодними проблемами.

Рис. 24. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу різного розміру. З точки зору актуальності головних проблем для бізнесу, у лютому 2023 року на перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням і на зростання цін на сировину чи матеріали рідше скаржаться (на першу (59%) та частіше – на другу (73%) проблему) підприємства середнього розміру, і цим вони відрізняються від інших підприємств.

Зі збільшенням розміру підприємств зростає важливість таких проблем, як складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України, небезпека для роботи та брак робочої сили. Так, про складнощі з перевезенням сировини або товарів та про те, що працювати небезпечно, повідомляє більше половини великих підприємств (57% та 56% відповідно). Серед мікропідприємств такі частки складають 34% та 20%. А частка бізнесу, якому бракує робочої сили, зростає з 10% серед мікропідприємств до 35% серед великих.

Натомість, що менший розмір підприємств, тим більше вони зіштовхуються зі зменшення попиту. На цю проблему вказує майже половина мікропідприємств порівняно з 29% великих.

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. Металургія та деревообробна галузь повідомляють про вплив перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням найчастіше: по 88% опитаних підприємств у кожній із цих галузей³. Зростання цін найчастіше зазначають представники хімічної промисловості (86%).

У харчовій промисловості частіше ніж в інших галузях говорять про складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України (68%). Розрив ланцюжків постачання складає особливо гостру проблему для хімічної промисловості (55%). Про зменшення попиту частіше від інших говорить бізнес у галузях виробництва будівельних матеріалів, машинобудування та деревообробки (більше 45%), тоді як брак робочої сили найбільше відчувається в машинобудуванні (46%) та металургії (40%).

Проблеми бізнесу за регіонами. Разом зі зниженням негативного впливу перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням для підприємств, у цілому, у вибірці в ряді областей ця проблема в лютому залишалася дуже гострою. Це, зокрема, Вінницька, Закарпатська, Запорізька, Полтавська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька та Чернігівська області, у яких від 90% до 100% опитаних підприємств вказали на цю проблему⁴.

Зростання цін на сировину чи матеріали стало особливо відчутним для бізнесу Житомирської, Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей, у яких від 90% до 100% опитаних повідомили, що зіштовхуються з цією проблемою. Підприємства Вінницької, Івано-Франківської, Полтавської та Тернопільської областей частіше від інших повідомляли про те, що їм складно перевозити сировину або товари територією України (більше 80%). Про те, що працювати небезпечно, найбільшою мірою говорили в Дніпропетровській, Полтавській і Харківській областях, а також у м. Києві (більше 80%).

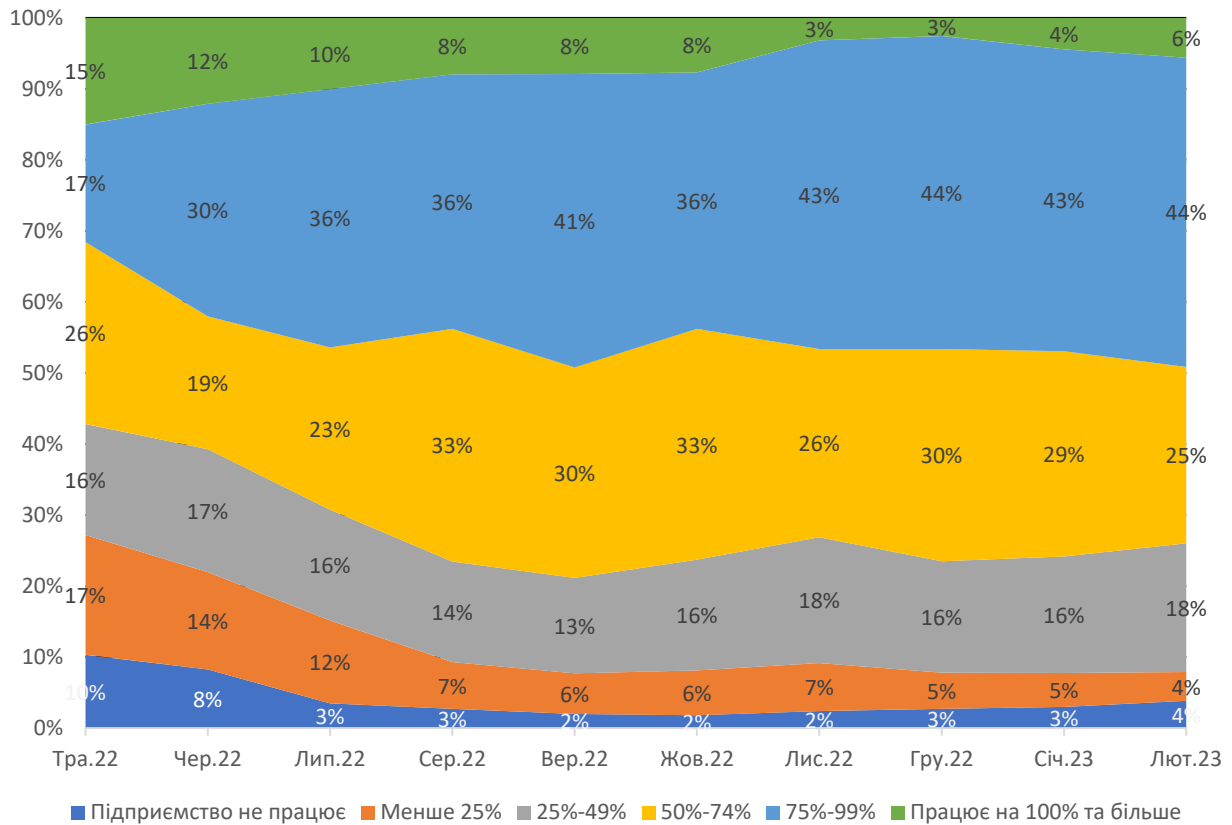
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У лютому рівень завантаження виробничих потужностей залишався приблизно на рівні попереднього місяця. У лютому лише 4% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Починаючи з липня, цей показник залишається низьким, у діапазоні 2% – 4%. Також зафіксовано низьку частку підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, – лише 4% в лютому (5% у січні). Незначною мірою зросла частка підприємств, які працюють на повну потужність і вище (6% підприємств у лютому проти 4% у січні). На майже повну потужність працювали 44% підприємств у лютому проти 43% у січні та 44% у грудні. У результаті, у сумі на майже повні, повні та вище ніж повні обсяги виробництва в лютому працювали 49% опитаних, що дещо вище ніж показник листопада – січня (47%). Однак таке незначне зростання поки що не дозволяє зробити висновки про активізацію відновлення. При цьому ситуація залишається менш оптимістичною для окремих галузей та мікробізнесу.

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

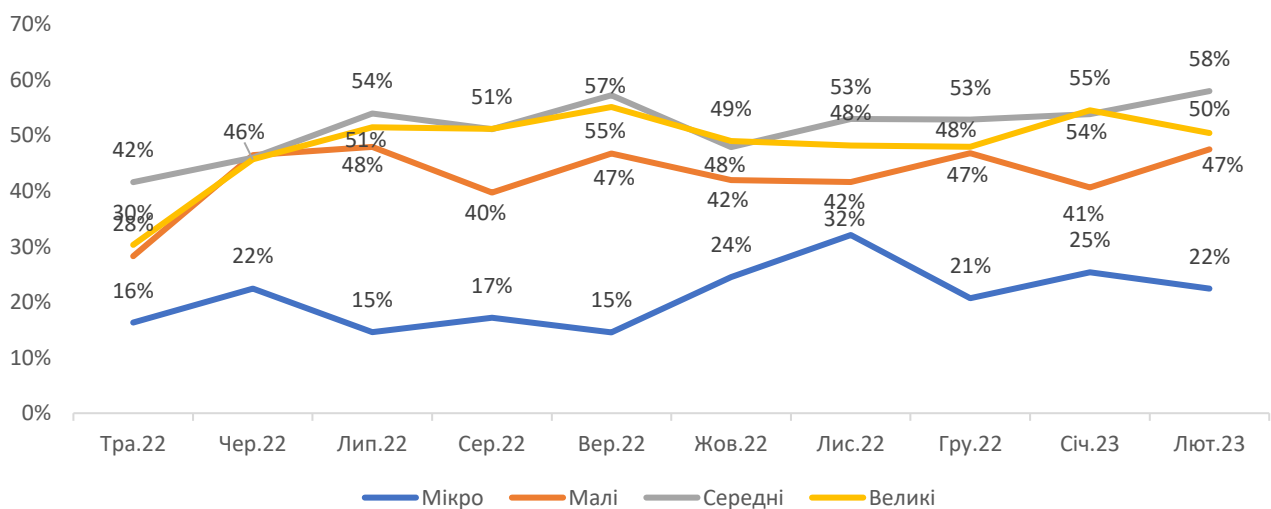
⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Крім цього, відповіді респондентів у Миколаївській області не включені до порівняння за областями, тому що в цій області кількість респондентів недостатня для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

Рис. 25. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

Результати бізнесу різного розміру. Мікробізнес постійно залишається більш чутливим до викликів воєнного часу. Мікробізнес, зокрема, більше страждає від вимкнення електропостачання (див. розділ *Вплив вимкнень електропостачання*). Станом на лютий не працювали 19% представників мікробізнесу (12% у січні, 16% у грудні, 13% у листопаді та 10% у жовтні). Мікропідприємства більш чутливі до змін ділового середовища, що в результаті відображається в гірших оцінках для більшості показників. Для порівняння, малий бізнес майже повністю відновив роботу (3% не працювали в лютому та січні). Серед великого бізнесу не працював лише 1% опитаних (2% в січні та 0% у грудні). Серед середніх підприємств не відновили роботу 2% опитаних.

Рис. 26. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Середній бізнес найкраще підтримує виробництво майже на повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом – 58% у лютому (54% у січні), що є найвищим показником від самого початку опитування. Також відповідний показник високий для великого бізнесу – 50%. Малий бізнес у лютому повернув обсяги виробництва майже на рівень грудня – 47%. Серед мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – лише 22% у лютому (25% у січні та 21% у грудні).

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером відновлення переробної промисловості. У лютому 66% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що є найвищим показником для галузі за період спостереження (для порівняння 62% у січні). На другій сходинці залишається легка промисловість, у якій теж підвищився рівень завантаження потужностей – із 46% у січні до 52% у лютому. Відновилося завантаження поліграфічної галузі після кількомісячного падіння – із 33% у січні до 50% у лютому. Також зросло завантаження потужностей машинобудівних підприємств – із 37% у січні до 46% у лютому. На противагу цьому складна ситуація залишається в таких галузях, як виробництво будівельних матеріалів (лише 14% працювали на майже повну та повну потужність), деревообробці (17%) та металургії (24%).

Рис. 27. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23
Харчова промисловість	58	61	62	62	58	63	62	66
Легка промисловість	43	47	62	44	60	46	46	52
Поліграфічна промисловість	57	53	61	53	75	54	33	50
Машинобудування	33	33	40	32	51	33	37	46
Хімічна промисловість	32	25	38	11	27	25	35	36
Металургія та металообробка	26	26	20	10	13	17	23	24
Деревообробна промисловість	35	25	22	26	43	22	18	17
Виробництво будівельних матеріалів	11	13	39	33	29	25	14	14

Результати за регіонами⁵ Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у лютому працювали 100% підприємств Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей. Окрім цього, відповідний показник становить 100% у Полтавській та Одеській областях. Також високий показник на Вінниччині – 81%. Водночас ситуація залишається складною в прифронтовій Запорізькій області, у якій уже декілька місяців поспіль відсутні підприємства з високим рівнем завантаження потужностей. Низькі відповідні показники також у Черкаській (7%), Харківській (17%), Кіровоградській (22%) та Хмельницькій (27%) областях. Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами. Для прикладу, саме в Хмельницькій області були найвищі втрати робочого часу через вимкнення електропостачання.

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

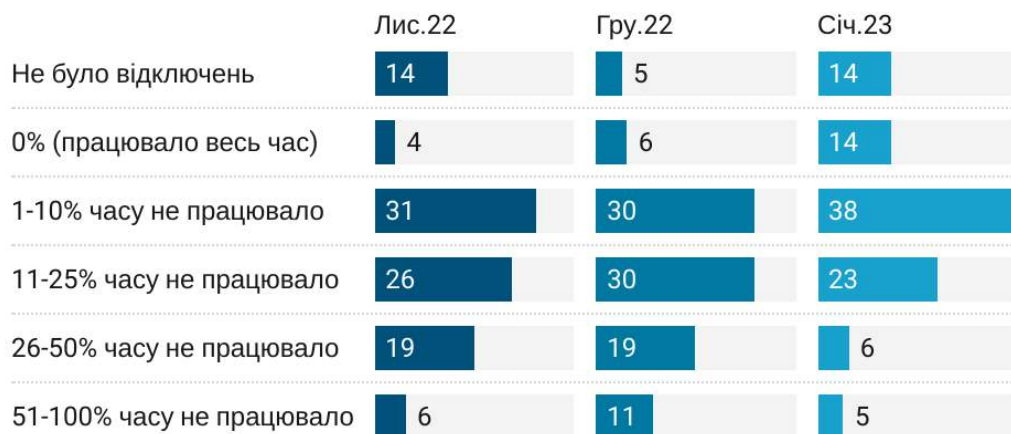
Під час десятої хвилі опитування промисловим підприємствам було запропоновано втретє оцінити вплив проблем з електропостачанням на їхню діяльність. Отримані результати підтверджують, **що в січні 2023 року вимкнення електропостачання стали меншою проблемою, хоча більшості підприємств доводилося втрачати робочий час через вимкнення. Зокрема, у січні 73% підприємств тимчасово призупинили роботу через вимкнення електропостачання (82% у листопаді та 89% у грудні).** У декілька разів зросла частка підприємств, у яких не було вимкнень світла – із 5% у грудні до 14% у січні. Також до 14% зросла частка

⁵ У Харківській області кількість опитаних (наповненість підвибірки) недостатня для проведення аналізу відповідей на це запитання.

підприємств, які працювали весь час (була 6% у грудні). Водночас не працювали 1 – 10% робочого часу 38% підприємств (30% у грудні), а 11 - 25% часу – 23% підприємств (було 30%). Також позитивним сигналом є те, що вдвічі зменшилася частка підприємств із найбільш критичними втратами. Більше половини робочого часу (51 – 100%) не працювали лише 5% підприємств у січні (11% в грудні).

У результаті, у середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили 15% загального обсягу робочого часу за січень, що є кращим показником порівняно з попередніми місяцями (21% у листопаді та 23% в січні). З одного боку, бізнес адаптувався до роботи в умовах вимкнень, а з іншого боку, покращилася ситуація з енергопостачанням. Однак ситуація відрізняється залежно від розміру бізнесу, галузі та регіону.

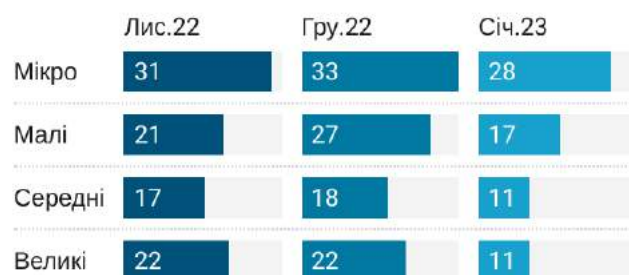
Рис. 28. Вплив вимкнень електропостачання на роботу підприємств, % опитаних

Результати бізнесу різного розміру. Мікробізнес продовжує зазнавати найбільших втрат від терористичних атак росії на енергетичну інфраструктуру. Серед мікробізнесу найнижча частка підприємств, у яких не було вимкнень у січні, – 6% (взагалі не було підприємств без вимкнень у грудні). Водночас вимкнень не було у 12% малих, 16% середніх та 15% великих підприємств. Окрім цього, середні та великі підприємства частіше вказували (18% та 18%), що працювали весь час, ніж мікро- та малі (15% та 5%) підприємства. Окрім цього, мікробізнес найчастіше призупиняв роботу на тривалий час через вимкнення світла. Зокрема, більше половини робочого часу не працював 21% опитаних мікропідприємств. Серед інших підприємств відповідний показник у декілька разів нижчий (6% малих та 2% середніх та великих).

У підсумку, **у середньому найбільше робочого часу в січні втратили мікропідприємства – 28%.** Ситуація покращилася лише незначним чином порівняно з листопадом та груднем (було відповідно 31% та 33%). Серед підприємств більшого розміру більш суттєво знизилася часові втрати. Зокрема, для малих підприємств втрати зменшилися з 27% у грудні до 17% у січні, для середніх – із 18% до 11%, а для великих – із 22% до 11%.

Рис. 29. Середній % часових втрат підприємств (за розміром), % опитаних

Результати бізнесу за галуззю. Галузі, які традиційно демонструють стійкість під час війни, також найкраще впоралися з вимкненнями світла. Зокрема, у харчовій галузі вимкнень не було у 27% підприємств, а ще 12%

підприємств галузі працювали навіть під час вимкнень. У легкій промисловості не було вимкнень у 7% підприємств, а не припиняли роботу під час вимкнень 17%. Водночас, відсутні підприємства без вимкнень у деревообробці, виробництві будівельних матеріалів та поліграфічній галузі. Однак саме в деревообробці висока частка підприємств, які продовжували працювати під час вимкнень – 17%.

На короткий період часу (1 - 10% робочого часу) припиняв роботу 51% підприємств легкої промисловості, 50% хімічної та 42% виробництва будівельних матеріалів. На противагу цьому, у виробництві будівельних матеріалів залишається найвища частка підприємств, які не працювали більше половини робочого часу – 21% опитаних. Окрім цього, високі часові втрати в 11% підприємств деревообробки.

Рис. 30. Не працювали 51-100% робочого часу (за галуззю промисловості), % опитаних

У підсумку, ситуація значно покращилася в усіх галузях, крім виробництва будівельних матеріалів. Серед виробників будматеріалів середні втрати робочого часу становлять 25% у січні (26% у грудні). Відносно високі втрати залишаються також у деревообробці (18%), металургії (17%) та машинобудуванні (16%). Водночас майже зрівнявся рівень втрат серед підприємств харчової галузі (12%), легкої промисловості (12%), хімічної промисловості (13%) та поліграфії (13%).

Результати бізнесу за регіонами. Результати опитування знову підтверджують певну регіональну специфіку негативного впливу вимкнення електропостачання. Найкраща ситуація в січні зафіксована, насамперед, на Заході та в Центрі України. Не було вимкнень у 58% підприємств Тернопільської області, 55% Івано-Франківської, 47% Львівської та 35% Рівненської. Однак про відсутність вимкнень також повідомляють 38% підприємств Одеської області. Водночас, продовжували працювати постійно навіть під час вимкнень 55% підприємств Житомирської, 59% Київської та 35% Чернігівської областей. На противагу цьому, у Дніпропетровській, Запорізькій, Полтавській, Сумській та Харківській областях взагалі відсутні підприємства без вимкнень або без припинення роботи. В окремих регіонах висока частка підприємств, які втратили більше половини робочого часу, - Хмельницька (56%), Чернівецька (14%) та Сумська (11%) області.

У підсумку, найвищі середні часові втрати зафіксовано в Хмельницькій області – 52% робочого часу. Також високі втрати в Сумській (31%) та Харківській (30%) областях. При цьому Хмельницька та Сумська області - одні з небагатьох регіонів, де часові втрати зросли порівняно з груднем. Найкраща ситуація в Одеській та Житомирській областях: втрачено лише 2% робочого часу.

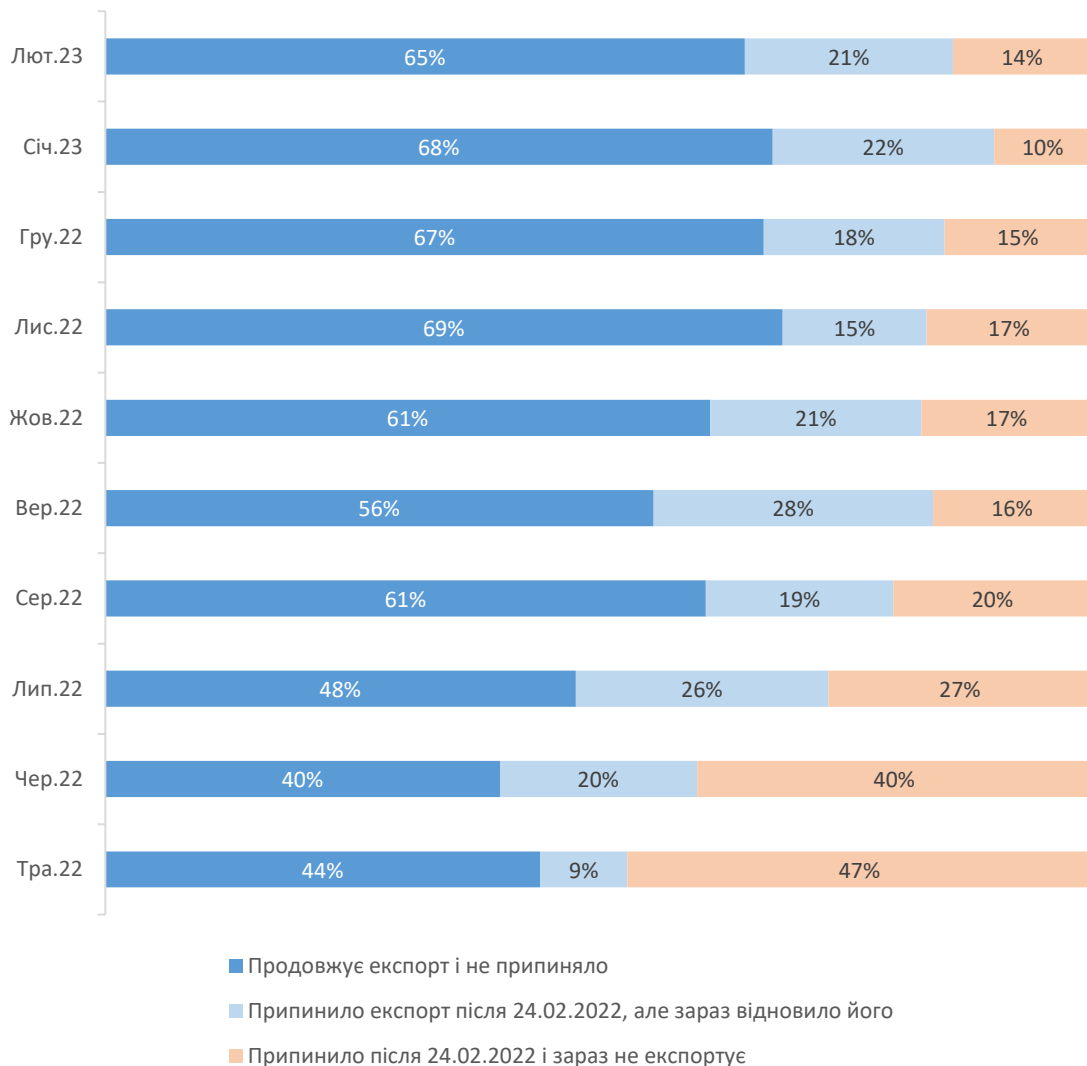
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках десятої хвили опитування зафіксовано 60% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами (58% у січні). Водночас 34% підприємств ніколи не мали експорту і не планують його мати, а ще 7% не змогли дати відповіді на запитання.

У лютому 2023 року **відновлення експортної діяльності знову сповільнилося: % підприємств, які припинили експорт після 24 лютого 2022 року та не змогли його відновити, зріс до 14%.** Таким чином, позитивні зміни в попередньому місяці могли бути лише короточасним явищем. У цілому з вересня частка таких підприємств, які не змогли відновити експорту, залишалася на одному рівні (крім січня). Водночас у

лютому 65% підприємств вказали, що не припиняли експорту (68% у січні), 21% - припинив після початку війни, але вже відновив (22% у січні).

Рис. 31. Вплив війни на експортну діяльність (% опитаних експортерів)

Лише 2% підприємств планують уперше розпочати експорт найближчим часом. Фактично цей показник залишається майже незмінним (1 – 2% із липня). Лише в травні та червні, відповідно, 7% та 5% підприємств планували розпочати експорт уперше. Тривалі бойові дії та виклики воєнного часу впливають на короткострокові та довгострокові плани бізнесу.

Результати бізнесу різного розміру. За результатами лютого, продовжує зберігатися закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Як і під час попередніх хвиль, мікробізнес відстає у відновленні експорту порівняно з підприємствами більшого розміру. Однак у лютому саме серед мікропідприємств відбулося незначне покращення ситуації. Зокрема, скоротилася частка підприємств, які не змогли відновити експорт – із 47% до 39%. Водночас ситуація суттєво погіршилася для малих підприємств (із 14% у січні до 24% у лютому), та менш суттєво для середніх (із 7% до 9%) та великих (із 5% до 8%). Таким чином, великий та середній бізнес все рівно залишаються лідерами з відновлення експортної діяльності.

Рис. 32. Підприємства, які припинили експорт, але не змогли відновити, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)⁶

	Тра.22	Чер.22	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23
Мікро		62	50	56	50	46	32	47	47	39
Малі	65	43	28	25	21	9	18	18	14	24
Середні	51	35	20	19	15	19	17	12	7	9
Великі	33	37	25	13	9	15	12	10	5	8

Результати бізнесу за галуззю

Отримані дані вказують, що в лютому ситуація з експортом погіршилася в усіх галузях, крім машинобудування. Легка та харчова галузі продовжують залишати найкращі показники відновлення. Відповідно лише 7% та 8% представників цих галузей не відновили експорту (3% та 6% січні). Показники цих галузей залишаються досить стабільними. Зокрема, харчова галузь підтверджує свою стійкість під час війни та попит на зовнішніх ринках на продукти харчування. У хімічній, деревообробній, машинобудівній та металургійній галузях ситуація є менш стабільною, можливо, зважаючи на більші складнощі з логістикою та вимкненням світла. У результаті, у металургії 37% підприємств не змогли відновити експорт станом на лютий. У машинобудуванні відповідний показник становить 19%, але зафіксовано покращення порівняно з попереднім місяцем (був 25%). У металургії припинили експорт 37% опитаних.

Рис. 33. Підприємства, які припинили експорт, але не змогли відновити, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23
Легка промисловість	21	8	19	19	17	13	3	7
Харчова промисловість	28	13	15	15	13	12	6	8
Хімічна промисловість	27	43	14	7	18	6	6	13
Деревообробна промисловість	0	24	0	7	13	12	0	16
Машинобудування	28	29	26	14	27	12	25	19
Металургія та металообробка	36	24	6	33	27	23	5	37

Результати за регіонами. Упродовж усіх десяти хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак значний вплив війни на експортерів зафіксовано в усіх областях, незалежно від відстані до активних бойових дій. Зокрема, у Сумській області припинили та не відновили експорту 75% опитаних, Дніпропетровській – 61%, Житомирській – 36%, Чернігівській – 22%, а Кіровоградській – 19%. Однак у деяких областях (Вінницька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Тернопільська) усі опитані експортери продовжують продажі за кордон.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

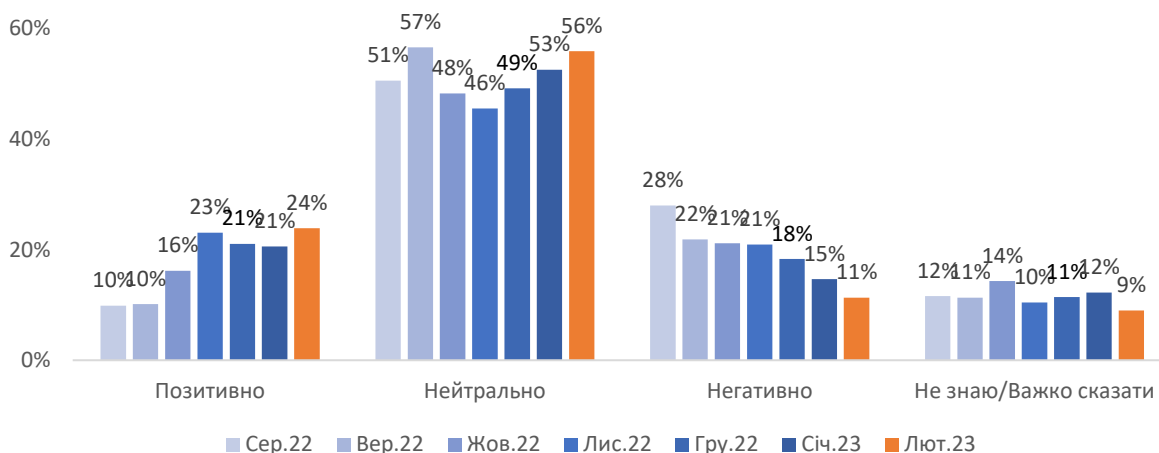
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У лютому 2023 року позитивні оцінки державної політики з підтримки бізнесу дещо покращились. Частка позитивних оцінок цієї політики збільшилась до 24% із 21% у січні, а негативних – зменшилась із 15% до 11%. Таким чином, частка негативних оцінок знизилась до рівня травня 2022 року, коли вперше було проведено це опитування і негативні оцінки також склали 11%.

⁶ Дані за травень недоступні для мікропідприємств через недостатню наповнюваність підвбірки.

Як і в попередніх хвилях цього опитування, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику з підтримки бізнесу. У лютому такі оцінки поставили 56% опитаних. Крім цього, у лютому дещо зменшилася частка опитаних, які не змогли поставити оцінку державній політиці з підтримки бізнесу: вона склала 9%.

Рис. 34. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. Серед представників мікропідприємств найнижча частка опитаних, які дали позитивну оцінку державній політиці з підтримки бізнесу (8%). Для порівняння, серед груп бізнесу більших розмірів відповідні частки складають від 21% до 28%. Також серед мікропідприємств зафіксована найбільша частка респондентів із негативними оцінками цієї політики (24%) та найбільша частка тих, які не змогли її оцінити (36%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники поліграфічної (42%) та харчової (29%) промисловості⁷. Водночас найбільше негативних оцінок серед респондентів із галузі виробництва будівельних матеріалів (29%) та машинобудування (23%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в лютому 2023 року зафіксовано в Івано-Франківській, Львівській, Рівненській та Тернопільській областях (від 70% до 80%). Водночас найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Сумської області (47%).

ЗМІНИ ЗА РІК ВІЙНИ

Що змінилося для підприємств

У лютому 2023 року підприємства, що взяли участь у цьому опитуванні, повідомили, які аспекти їхньої діяльності змінилися за рік від початку повномасштабного російського вторгнення. Зіштовхнувшись із небезпекою для життя персоналу та своєї роботи, опитаний бізнес, насамперед, переглянув підходи до безпеки організації праці. Про це повідомили 77% опитаних.

Не менше позначилися на підприємствах зміни в обсягах виробництва або надання послуг – про такі зміни також повідомили 77% опитаних. Для 2/3 бізнесу за попередній рік змінилася кількість працівників.

Приблизно половина опитаних підприємств вказали, що змінилися їхні виробничі або управлінські процеси чи логістика (59%). Це, вірогідно, викликано необхідністю адаптувати діяльність бізнесу до повномасштабної війни, окупації частини територій України, блокування шляхів експорту й перевезень територією України та економічних потрясінь, викликаних повномасштабним російським вторгненням.

⁷ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

Також близько половини підприємств говорять про зміни в графіку роботи (53%), у переліку клієнтів або споживачів (49%) та у своїй діяльності за кордоном⁸ (47%). Постачальники змінилися в 44% опитаного бізнесу.

Решта змін менш поширені. Зокрема, 32% підприємств змінили географію діяльності в Україні, що менше за частку експортерів, у яких змінилася географія діяльності за кордоном. Майже така ж частка опитаних (31%) змінили свій асортимент продукції або послуг, і порівняно невелика частка бізнесу (4%) змінили місце розташування.

Рис. 35. Що змінилось за останній рік у підприємств, % респондентів

Розмір. Зі збільшенням розміру підприємств зменшується частка бізнесу, у якого за рік повномасштабної війни змінились обсяги виробництва або надання послуг (від 85% мікропідприємств до 67% великих). Натомість зростає частка тих, у кого відбулися зміни в кількості працівників (якщо для мікропідприємств вона складає 53%, то для середніх і великих – більше 70%).

Мікробізнес більшою мірою ніж підприємства більших розмірів змінював свій графік роботи (74%). Також серед цих підприємств найбільше повідомляють про те, що змінилися споживачі або клієнти (64%). А у великому бізнесі частіше від решти підприємств говорять про зміни постачальників (56%).

Галузь. Підходи до безпеки організації праці змінила більшість підприємств усіх галузей, найбільшою мірою у металургії та машинобудуванні (по 88%)⁹. Обсяги виробництва найбільше змінилися в поліграфії та у сфері виробництва будівельних матеріалів (більше 90%). У металургії та хімічній промисловості найбільші частки

⁸ За цим критерієм подані відповіді лише експортерів, тобто підприємств, які не припиняли експорт після 24 лютого 2022 року або відновили його.

⁹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

підприємств, у яких за рік змінилася кількість працівників (більше 80% підприємств) та виробничі або управлінські процеси чи логістика (також більше 80% підприємств).

Про зміни графіка роботи найчастіше повідомляють представники металургії (83%) та поліграфічної промисловості (75%), а про зміни серед клієнтів – підприємства металургії та машинобудування (більше 70%).

Регіон. Про зміни в різних аспектах своєї роботи за рік повномасштабної війни особливо часто повідомляють підприємства Дніпропетровської, Житомирської та Запорізької областей. Досить багато таких підприємств і в Харківській, Хмельницькій, Тернопільській, Черкаській та Чернігівській областях¹⁰.

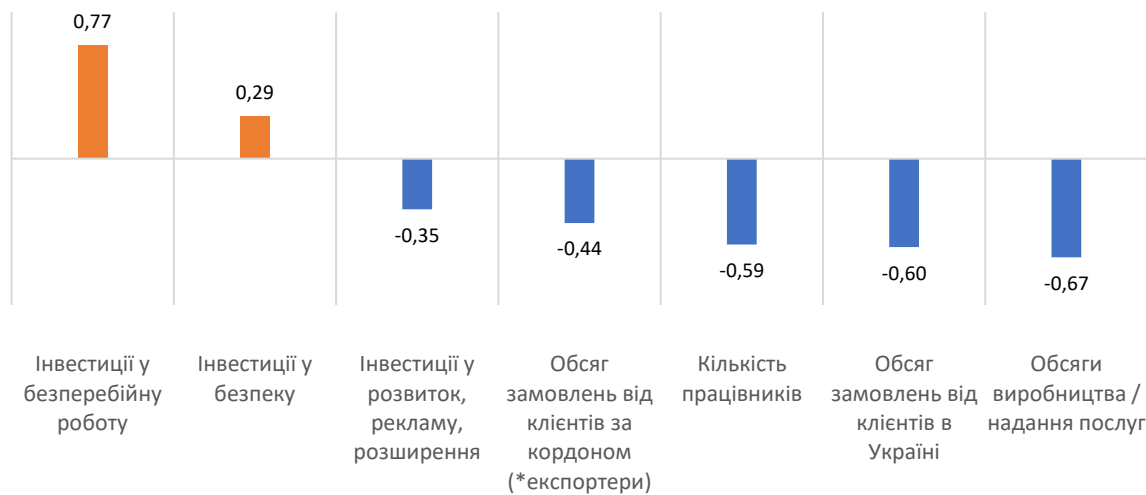
Так, про зміни організації безпеки праці говорять від 90% і більше підприємств Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Харківської та Хмельницької областей, а також м. Києва. Обсяги виробництва або надання послуг найбільшою мірою змінились у підприємств Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Львівської, Черкаської, Чернівецької та Чернігівської областей (більше 90%).

Про зміну кількості працівників особливо часто повідомляють у Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Тернопільській, Харківській та Черкаській областях (більше 80% підприємств), а про зміни в процесах чи логістиці на підприємствах у Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській і Черкаській областях та у м. Києві.

Якими були зміни

Якщо говорити про характер змін за рік повномасштабного вторгнення, то можна помітити зростання витрат підприємств, викликане війною та руйнуваннями, та зменшення доходів і ресурсів, які можна вкласти в розвиток бізнесу.

Рис. 36. Напрямок змін різних аспектів роботи підприємств (балансовий показник: позитивне значення – збільшення, негативне – зменшення)

Так, за останній рік опитані підприємства значно вклалися у свою безперебійну роботу (генератори, засоби зв'язку) та безпеку (витрати на переїзд або безпеку співробітників). Балансові показники для цих аспектів

¹⁰ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Крім цього, відповіді респондентів у Миколаївській області не включені до порівняння за областями, тому що в цій області кількість респондентів недостатня для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

позитивні, що відображає збільшення цих інвестицій, - для інвестицій у безперебійну роботу бізнесу значення цього показника склало 0,77, а для інвестицій у безпеку – 0,29¹¹.

Натомість балансові показники всіх інших змін негативні. Це означає, що за останній рік вони переважно зменшувалися для опитаного бізнесу. Це обсяги виробництва (-0,67), замовлення від клієнтів в Україні (-0,6) та за кордоном¹² (-0,44), кількість працівників (-0,59) та інвестиції в розвиток (-0,35). Це ускладнює фінансове становище бізнесу, оскільки витрати зростають при зменшенні прибутків.

Розмір. У підприємств усіх розмірів переважно зменшилися показники, за якими в загальній вибірці зафіксований негативний баланс (обсяги виробництва, замовлення, кількість працівників тощо) та збільшилися ті, за якими загальний баланс позитивний (інвестиції в безпеку та безперебійну роботу).

Однак у підприємств великого розміру не настільки сильно скоротилися обсяги виробництва та обсяги замовлень від клієнтів в Україні та за кордоном, як у підприємств менших розмірів. Значення відповідних балансових показників для великого бізнесу склали -0,52, -0,47 та -0,36. З іншого боку, що більший розмір бізнесу, тим більшою мірою у нього скоротилася кількість працівників за рік повномасштабної війни: для мікропідприємств відповідний балансовий показник складає -0,43, для малих знижується до -0,52, для середніх – до -0,64 і для великих – до -0,67.

Галузь. Найбільше скорочення важливих для ведення бізнесу показників було зафіксовано в хімічній промисловості та в галузі виробництва будівельних матеріалів¹³. Зокрема, для галузі виробництва будівельних матеріалів значення балансового показника змін обсягів виробництва склало -0,88, а значення балансового показника змін обсягів замовлень в Україні – -0,73, що є найнижчими значеннями порівняно з іншими галузями.

У хімічній промисловості різко скоротилися замовлення з-за кордону¹⁴ (значення відповідного показника склало -0,79) та кількість працівників (-0,73). Значне скорочення персоналу зафіксовано і в металургії (-0,75).

Крім цього, хімічна промисловість, а також харчова та легка промисловості більшою мірою ніж інші вклали кошти в забезпечення своєї безперебійної роботи в умовах вимкнень електропостачання. Для них значення відповідного балансового показника склало від 0,87 до 0,9.

Регіон. Дніпропетровська, Житомирська, Івано-Франківська, Львівська, Сумська, Тернопільська та Харківська області відзначаються найбільшим скороченням таких показників, як обсяги виробництва, замовлення від клієнтів в Україні¹⁵, кількість показників та інвестиції в рекламу, розвиток чи розширення¹⁶. З іншого боку, для Київської та Полтавської областей і для м. Києва ці показники також переважно скорочувалися, але їхнє зменшення було не таким значним, як в інших регіонах. Попри це, у Полтавській області та м. Києві, а також у Запорізькій та Черкаській областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах повідомляє про збільшення витрат на безпеку та безперебійну роботу.

¹¹ Значення балансового показника відображає переважання повідомлень про збільшення чи зменшення відповідних аспектів роботи бізнесу. Позитивне значення (максимум – 1) відповідає збільшенню, негативне (найменше - -1) – зменшенню.

¹² За цим критерієм подані відповіді лише експортерів, тобто підприємств, які не припиняли експорт після 24 лютого 2022 року або відновили його.

¹³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

¹⁴ У галузях поліграфії та виробництва будівельних матеріалів кількість експортерів недостатня для аналізу відповідей на запитання про зміни у замовленнях від клієнтів за кордоном.

¹⁵ Кількість експортерів за областями недостатня для аналізу відповідей на запитання про зміни у замовленнях від клієнтів за кордоном.

¹⁶ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Крім цього, відповіді респондентів у Миколаївській області не включені до порівняння за областями, тому що в цій області кількість респондентів недостатня для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати десятого нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані в онлайн-форму. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проекту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни від місяця до місяця таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні 3 та 6 місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 13 до 28 лютого 2023 року.

ВИБІРКА

Усього в десятій хвилі було опитано 524 підприємства. Підприємства розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 3-х до 46-ти підприємств¹⁷.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 490 підприємств або 94% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової промисловості, галузі виробництва тканин, одягу і взуття, а також машинобудування. До сфери сільського господарства належать 11 підприємств (2,1% вибірки), до торгівлі – 12 (2,3% вибірки). Дев'ять підприємств або 1,7% вибірки працюють у сфері послуг, і два підприємства (0,4%) належать до галузі будівництва. Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 59 або 11% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 158 або 30% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 190 або 36% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 117 або 22% вибірки.

¹⁷ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	59	11%
Малі	158	30%
Середні	190	36%
Великі	117	22%
УСЬОГО	524	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	11	2,1%
Виробництво металу та металообробка	25	5%
Хімічна промисловість	22	4%
Машинобудування	35	7%
Деревообробна промисловість	24	5%
Виробництво будівельних матеріалів	28	5%
Харчова промисловість	171	33%
Виробництво тканин, одягу та взуття	44	8%
Поліграфічна промисловість	12	2,3%
Інші виробництва	129	24,6%
Будівництво	2	0,4%
Торгівля	12	2,3%
Послуги	9	1,7%
УСЬОГО	524	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за розміром, індекс змін (лютий 2023)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	-0,06	-0,34	-0,19	-0,04	0,03
Очікувані зміни виробництва	0,47	0,17	0,42	0,49	0,50
Продажі	-0,06	-0,32	-0,18	-0,06	0,03
Очікувані зміни продажів	0,47	0,15	0,43	0,47	0,50
Експорт	-0,09	-0,50	-0,16	-0,07	-0,08
Очікувані зміни експорту	0,33	-0,05	0,21	0,34	0,40
Дебіторська заборгованість	-0,24	-0,22	-0,36	-0,26	-0,15
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,28	-0,28	-0,40	-0,32	-0,17
Кредиторська заборгованість	-0,27	-0,22	-0,37	-0,29	-0,21
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,28	-0,17	-0,43	-0,32	-0,18
Податкова заборгованість	-0,30	-0,27	-0,44	-0,35	-0,19
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,24	-0,28	-0,37	-0,31	-0,09
Запаси сировини	-0,14	-0,26	-0,18	-0,11	-0,13
Очікувані зміни запасів сировини	0,27	0,15	0,18	0,27	0,32
Запаси готової продукції	-0,34	-0,26	-0,38	-0,33	-0,34
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,31	-0,32	-0,40	-0,36	-0,21

Нові замовлення	-0,04	-0,31	-0,10	-0,03	0,03
Очікувані зміни нових замовлень	0,44	0,17	0,42	0,44	0,50
Кількість працівників	-0,09	-0,25	-0,11	-0,09	-0,05
Очікувані зміни кількості працівників	0,04	-0,08	-0,01	0,00	0,14
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,16	0,09	-0,17	-0,26	-0,08
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,23	0,08	-0,32	-0,28	-0,15
Кваліфіковані працівники	0,26	0,19	0,28	0,20	0,30
Некваліфіковані працівники	0,14	0,06	0,08	0,10	0,21
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,11	-0,54	-0,21	-0,07	-0,05
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,34	0,21	0,28	0,29	0,43
Оцінка ділового середовища	-0,14	-0,55	-0,20	-0,14	-0,04
Очікувані зміни ділового середовища	0,30	0,13	0,16	0,23	0,46
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,27	0,27	0,15	0,17	0,48
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	-0,73	-0,77	-0,77	-0,81	-0,62

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за галуззю промисловості, індекс змін (лютий 2023)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	-0,06	-0,16	-0,05	0,00	-0,38
Очікувані зміни виробництва	0,47	0,33	0,29	0,48	0,41
Продажі	-0,06	-0,16	-0,05	0,03	-0,38
Очікувані зміни продажів	0,47	0,29	0,29	0,45	0,41
Експорт	-0,09	0,00	-0,12	0,00	-0,27
Очікувані зміни експорту	0,33	0,57	0,16	0,41	0,12
Дебіторська заборгованість	-0,24	-0,36	-0,24	0,06	0,09
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,28	-0,30	-0,26	-0,17	-0,25
Кредиторська заборгованість	-0,27	-0,39	-0,21	-0,06	0,00
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,28	-0,28	-0,24	-0,14	-0,19
Податкова заборгованість	-0,30	-0,21	-0,13	-0,35	-0,06
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,24	0,00	-0,08	-0,26	-0,06
Запаси сировини	-0,14	-0,17	-0,18	-0,26	-0,26
Очікувані зміни запасів сировини	0,27	0,36	0,18	-0,06	0,09
Запаси готової продукції	-0,34	-0,13	-0,38	-0,37	0,00
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,31	-0,14	-0,23	-0,21	-0,16
Нові замовлення	-0,04	-0,21	0,10	-0,06	-0,50
Очікувані зміни нових замовлень	0,44	0,32	0,29	0,40	0,29
Кількість працівників	-0,09	-0,08	-0,09	-0,17	-0,23
Очікувані зміни кількості працівників	0,04	0,25	-0,09	-0,07	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,16	0,21	0,05	0,09	-0,06

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,23	0,00	-0,06	-0,04	0,00
Кваліфіковані працівники	0,26	0,38	0,18	0,39	0,30
Некваліфіковані працівники	0,14	0,35	0,00	0,13	0,05
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,11	-0,48	-0,14	-0,31	-0,25
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,34	0,32	0,27	0,19	0,22
Оцінка ділового середовища	-0,14	-0,36	-0,23	-0,31	-0,35
Очікувані зміни ділового середовища	0,30	0,20	0,13	0,21	0,21
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,27	0,38	0,38	0,38	0,29
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	-0,73	-0,68	-0,90	-0,69	-0,83

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфіч на промисловість
Виробництво	-0,06	-0,25	-0,17	-0,02	0,00
Очікувані зміни виробництва	0,47	0,23	0,53	0,44	0,55
Продажі	-0,06	-0,18	-0,18	-0,02	0,00
Очікувані зміни продажів	0,47	0,29	0,54	0,44	0,55
Експорт	-0,09	-0,21	-0,22	0,00	0,00
Очікувані зміни експорту	0,33	-0,06	0,35	0,33	0,00
Дебіторська заборгованість	-0,24	-0,30	-0,38	-0,18	-0,36
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,28	-0,22	-0,35	-0,35	-0,36
Кредиторська заборгованість	-0,27	-0,23	-0,40	-0,21	-0,36
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,28	-0,28	-0,37	-0,39	-0,36
Податкова заборгованість	-0,30	-0,29	-0,42	-0,23	-0,62
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,24	-0,22	-0,31	-0,42	-0,62
Запаси сировини	-0,14	-0,25	-0,14	-0,10	-0,18
Очікувані зміни запасів сировини	0,27	-0,14	0,39	0,18	0,20
Запаси готової продукції	-0,34	-0,21	-0,43	-0,34	-0,62
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,31	-0,05	-0,41	-0,39	-0,62
Нові замовлення	-0,04	-0,18	-0,15	0,00	0,00
Очікувані зміни нових замовлень	0,44	0,25	0,46	0,41	0,55
Кількість працівників	-0,09	-0,19	-0,05	-0,09	0,00
Очікувані зміни кількості працівників	0,04	-0,09	0,03	-0,05	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,16	0,10	-0,33	-0,18	-0,50
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,23	-0,06	-0,36	-0,29	-0,44
Кваліфіковані працівники	0,26	0,39	0,25	0,30	0,18
Некваліфіковані працівники	0,14	0,23	0,18	0,06	0,00
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,11	-0,42	-0,05	-0,18	-0,08

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,34	0,37	0,33	0,31	0,50
Оцінка ділового середовища	-0,14	-0,37	-0,06	-0,23	-0,42
Очікувані зміни ділового середовища	0,30	0,21	0,36	0,20	0,00
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,27	-0,17	0,21	0,12	0,33
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	-0,73	-0,93	-0,71	-0,93	-0,75

Вплив війни

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу (лютий 2023), % опитаних за групами

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	68%	81%	68%	59%	78%
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	68%	68%	63%	73%	68%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	51%	34%	49%	55%	57%
Небезпечно працювати	40%	20%	34%	42%	56%
Розрив ланцюжків постачання	37%	24%	41%	39%	36%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	35%	49%	39%	31%	29%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	26%	10%	23%	27%	35%
Брак обігових коштів	16%	24%	17%	13%	15%
Державне регулювання курсу валют	14%	14%	12%	13%	18%
Брак палива	12%	22%	11%	9%	13%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	5%	14%	6%	2%	3%
Корупція	5%	5%	3%	5%	7%
Блокування податкових накладних	4%	3%	3%	3%	6%
Інше	3%	7%	3%	2%	3%

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (лютий 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	88%	77%	71%	88%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	36%	86%	51%	54%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	20%	50%	57%	21%
Небезпечно працювати	48%	45%	43%	21%
Розрив ланцюжків постачання	24%	55%	46%	17%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	28%	27%	46%	46%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	40%	14%	46%	21%
Брак обігових коштів	4%	9%	23%	13%
Державне регулювання курсу валют	12%	23%	6%	29%
Брак палива	4%	9%	14%	8%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	8%	0%	11%	4%
Корупція	0%	5%	0%	8%
Блокування податкових накладних	8%	0%	6%	4%
Інше	0%	0%	0%	0%

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (лютий 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	82%	61%	75%	58%
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	64%	78%	77%	75%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	50%	68%	48%	50%
Небезпечно працювати	21%	46%	27%	42%
Розрив ланцюжків постачання	25%	35%	41%	33%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	50%	33%	39%	25%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	29%	27%	20%	8%
Брак обігових коштів	18%	15%	25%	33%
Державне регулювання курсу валют	11%	15%	16%	8%
Брак палива	21%	12%	11%	8%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	7%	2%	9%	0%

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Корупція	7%	6%	5%	0%
Блокування податкових накладних	4%	5%	5%	0%
Інше	0%	1%	0%	0%

Вимкнення електропостачання (січень 2023)

Вплив вимкнення електропостачання на роботу підприємств, за розміром (% опитаних)

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Не було вимкнень	14%	6%	12%	16%	15%
0% (працювало весь час)	14%	15%	5%	18%	18%
Не працювало 1 - 10% часу	38%	26%	38%	39%	44%
Не працювало 11 - 25% часу	23%	17%	33%	21%	15%
Не працювало 26 - 50% часу	6%	15%	6%	3%	6%
Не працювало 51 - 100% часу	5%	21%	6%	2%	2%

Вплив вимкнення електропостачання на роботу підприємств, за галуззю (% опитаних)

	Усі	Металургія та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Не було вимкнень	14%	0%	10%	3%	0%
0% (працювало весь час)	14%	0%	5%	12%	17%
Не працювало 1 - 10% часу	38%	52%	50%	24%	39%
Не працювало 11 - 25% часу	23%	29%	30%	44%	28%
Не працювало 26 - 50% часу	6%	14%	0%	18%	6%
Не працювало 51 - 100% часу	5%	5%	5%	0%	11%

	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Не було вимкнень	0%	27%	7%	0%
0% (працювало весь час)	5%	12%	17%	8%
Не працювало 1 - 10% часу	42%	37%	51%	42%
Не працювало 11 - 25% часу	26%	17%	20%	42%
Не працювало 26 - 50% часу	5%	4%	0%	8%
Не працювало 51 - 100% часу	21%	3%	5%	0%

Вплив вимкнення електропостачання на роботу підприємств, за регіонами (% опитаних)

	Усі	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Житомирська
Не було вимкнень	14%	8%	9%	0%	9%
0% (працювало весь час)	14%	0%	11%	0%	55%
Не працювало 1 - 10% часу	38%	12%	45%	80%	36%
Не працювало 11 - 25% часу	23%	81%	27%	20%	0%
Не працювало 26 - 50% часу	6%	0%	2%	0%	0%
Не працювало 51 - 100% часу	5%	0%	5%	0%	0%

	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Львівська
Не було вимкнень	0%	0%	55%	6%	0%	47%
0% (працювало весь час)	25%	0%	0%	59%	13%	0%
Не працювало 1-10% часу	65%	67%	45%	0%	45%	53%
Не працювало 11-25% часу	10%	19%	0%	29%	34%	0%
Не працювало 26-50% часу	0%	14%	0%	0%	8%	0%
Не працювало 51-100% часу	0%	0%	0%	6%	0%	0%

	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська
Не було вимкнень	38%	0%	35%	0%	58%
0% (працювало весь час)	38%	0%	0%	0%	0%
Не працювало 1 - 10% часу	23%	100%	35%	6%	42%
Не працювало 11 - 25% часу	0%	0%	26%	50%	0%
Не працювало 26 - 50% часу	0%	0%	0%	33%	0%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	0%	3%	11%	0%

	Харківська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська	м. Київ
Не було вимкнень	0%	4%	0%	0%	7%	10%
0% (працювало весь час)	0%	7%	29%	10%	36%	15%
Не працювало 1 - 10% часу	20%	0%	67%	24%	36%	10%
Не працювало 11 - 25% часу	20%	26%	5%	33%	7%	60%
Не працювало 26 - 50% часу	50%	7%	0%	19%	14%	5%

	Харківська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська	м. Київ
Не працювало 51 - 100% часу	10%	56%	0%	14%	0%	0%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу (лютий 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	24%	8%	27%	28%	21%
Нейтрально	56%	32%	48%	62%	69%
Негативно	11%	24%	16%	6%	6%
Не знають/Не відповіли	9%	36%	9%	4%	4%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (лютий 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	16%	9%	11%	21%
Нейтрально	56%	64%	60%	46%
Негативно	16%	14%	23%	21%
Не знають/Не відповіли	12%	14%	6%	13%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (лютий 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	18%	29%	18%	42%
Нейтрально	36%	57%	64%	42%
Негативно	29%	6%	5%	0%
Не знають/Не відповіли	18%	7%	14%	17%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу (лютий 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	8%	30%	11%	5%	3%
1 - 2 місяці	40%	39%	51%	40%	26%
3 - 5 місяців	31%	22%	28%	32%	37%
6 - 11 місяців	13%	7%	8%	13%	22%
12 місяців і більше	7%	2%	2%	10%	12%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (лютий 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	14%	5%	3%	8%
1 - 2 місяці	45%	20%	37%	50%
3 - 5 місяців	14%	55%	27%	21%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
6 - 11 місяців	23%	20%	20%	8%
12 місяців і більше	5%	0%	13%	13%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (лютий 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	15%	6%	5%	8%
1 - 2 місяці	40%	47%	43%	58%
3 - 5 місяців	45%	34%	33%	25%
6 - 11 місяців	0%	10%	12%	8%
12 місяців і більше	0%	3%	7%	0%